

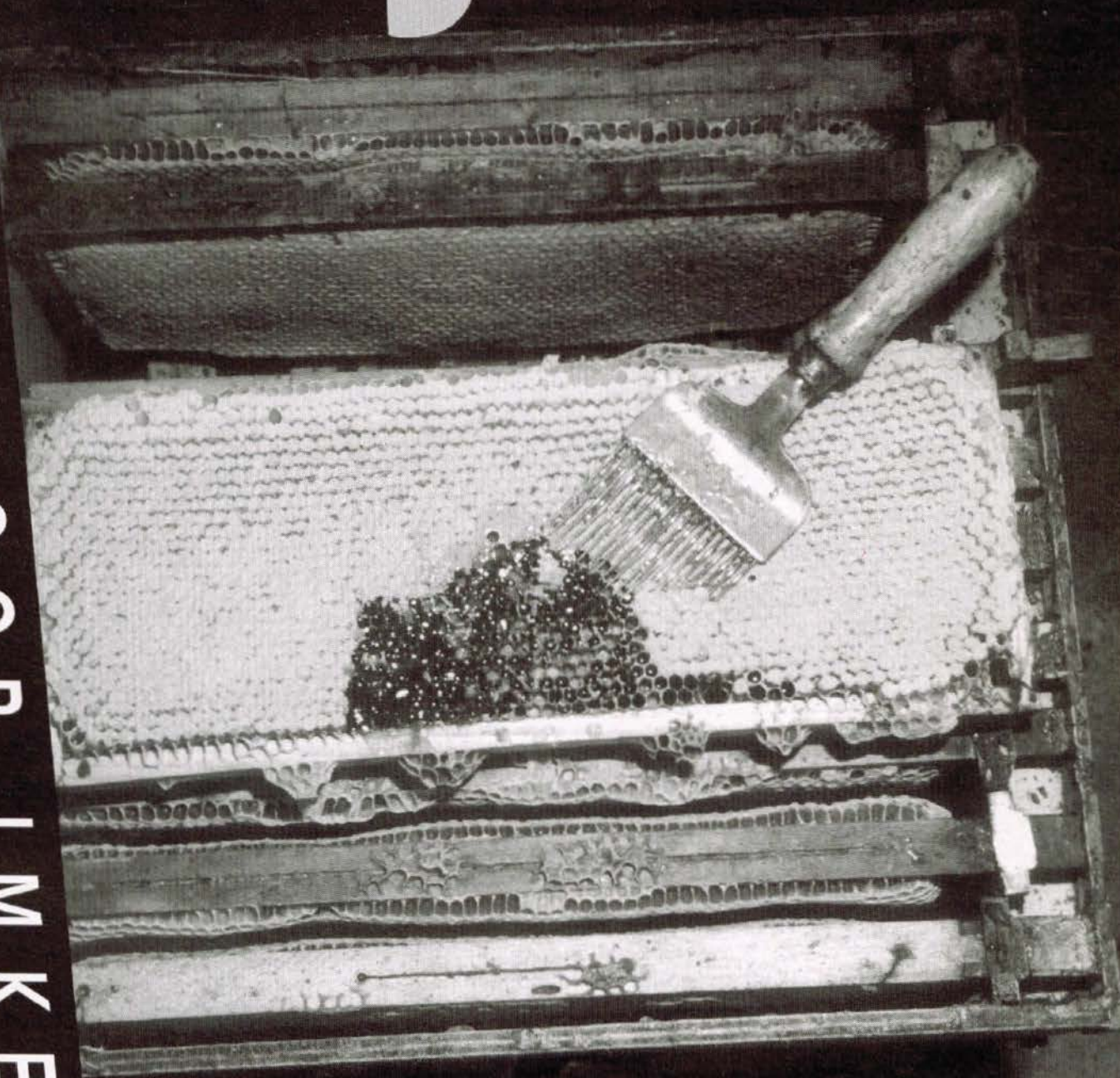
Uitgegeven door de Imkersbonden van de ABTB en de LLTB, de Bond van Bijenhouders van de NCB, en de VBBN

2\7-8

juli
augustus
1993

bijen

MAANDBLAD VOOR IMKERS

bijen

Maandblad voor imkers ISSN 0926-3357
Jaargang 2, nummer 7-8, juli - augustus 1993

Uitgegeven door de Imkersbonden van de Aartsdiocesane Boeren- en Tuindersbond (ABTB) en van de Limburgse Land- en Tuinbouwbond (LLTB), de Bond van Bijenhouders van de Noordbrabantse Christelijke Boerenbond (NCB) en de Vereniging tot Bevordering der Bijenteelt in Nederland (VBBN)

Hoofdredacteur J. Beetsma

Redactie M.L. Boerjan, F.P. Bohlmeijer,
en J.M.F. Vleeming-van de Sande

Vaste medewerkers W. Bohlmeijer-Mans, N. de Jong,
J. de Groot, H. van der Kammen, J. Mous, A. Neve, K. Zoet.

Redactiesecretaris M.J.E.M. Canters

Postbus 198, 6720 AD Bennekom

Telefoon 08370-22422

Telefax 08370-24180

Financiële administratie

Spoorlaan 350, 5038 CC Tilburg

Telefoon 013-378582

Bankrelatie RABO-bank Tilburg,

rekeningnummer 18.52.12.077, ten name van 'Bijen'.

Postbanknummer van de bank 1088813

Bijen verschijnt 11 keer per jaar omstreeks de eerste van de maand, de juli- en augustusnummers worden gecombineerd. Proefnummer op aanvraag.

Oplage 10.000

Advertentietarieven Op aanvraag bij de redactiesecretaris.

Advertenties in de rubriek 'Vraag en aanbod':

f 15,00 per 20 woorden, elk extra woord f 0,50

Betaling bij opgave.

Alle in **Bijen** gepubliceerde meningen en inzichten blijven voor rekening van de auteurs.

De redactie houdt zich het recht voor de bijdragen in te korten of te redigeren.

Overname van artikelen en illustraties alleen met toestemming van de redactie en dan met bronvermelding.

Kopij, opgave en betaling van advertenties moeten uiterlijk zes weken voor de maand van plaatsing aan de redactiesecretaris worden ingestuurd. Tekst bij voorkeur op een diskette insturen. Zo mogelijk met foto's of dia's.

Vormgeving en opmaak Jelle de Gruyter, Wageningen

Digitale verwerking Reproka b.v., Amersfoort

Druk Drukkerij Modern b.v., Bennekom

Bij de voorpagina: De honinggoogst.
(foto Marleen Boerjan)

Van de redactie

Het juni-nummer van **Bijen** verscheen veertien dagen te laat, waardoor de aankondiging van activiteiten van vier verenigingen de leden niet op tijd bereikte.

Hiervoor biedt de redactie haar excuses aan.

De reden van deze vertraging is dat de nieuwe honingfolder te laat klaar was. Omdat de Bedrijfsraad met de redactie had afgesproken dat deze folder in het juni-nummer zou worden bijgesloten en omdat de aankondiging over het verschijnen van deze folder door de voorzitter van de Bedrijfsraad in het juni-nummer geplaatst was, hebben wij de beslissing genomen het verzenden van het juni-nummer uit te stellen. Wij hopen dat u begrip kunt opbrengen voor de lastige positie waarin wij verkeerden. Wij hopen dat de activiteiten desondanks goed geslaagd zijn.

Wanneer je met **bijen** omgaat en regelmatig wordt gestoken, is het van belang om meer te weten over het effect van bije- en wespsteken op de mens. Dit is niet alleen van belang voor de imker(es) zelf, maar ook voor anderen: gezinsleden, burens en eventuele gasten of bezoekers. De imker(es) is eigenlijk ten opzichte van zijn (haar) omgeving verplicht te weten wat de consequenties kunnen zijn van een bijsteeke. Om deze reden plaatsen we dit hoofdartikel graag.

Joop Beetsma

Inhoud

Overgevoeligheid Winifred Hazelhoff Roelfzema	195
Even bijpratenHenk van der Kammen	197
Voor beginnende imkersJan de Groot	198
Insektenbestuiving Teunisbloem Christ Smeekens	199
Bijenplant in beeld HulstArjen Neve	200
Regioactiviteiten: VeenendaalJosé Vleeming	202
Onderwerpen Groentje op diskette	203
Van imker tot imkerKo Zoet	204
SnippersWilma Bohlmeijer-Mans	206
De Lezer schrijft	208
KoolzaadB. Trip	208
Bestrijden wasmotG.G. Wieberdink	208
Bijenwas bakermat anatomieRoel ten Klei	209
Bijensterfte en gewasbescherming P. v.d. Velde	210
Korte berichten	212
Verenigingsnieuws	215
Kalender	219

Overgevoeligheid voor insecten komt weinig voor

dr. Winifred Hazelhoff Roelfzema

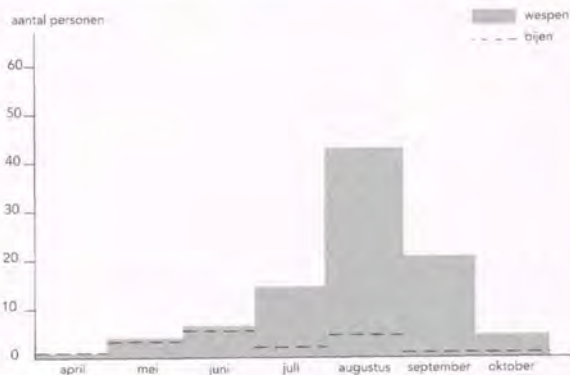
Iedereen wordt wel eens gestoken door een insect en de meeste mensen krijgen daarvan een bultje en wat jeuk. Dat is een normale reactie, die o.a. wordt veroorzaakt door bepaalde stoffen in het gif. Bij sommige mensen treedt er echter een allergische reactie op. Dat kan gebeuren na een insektebeet (bijvoorbeeld van muggen of luizen) of na een insectestek (meestal van bijen of wespen). Een allergische reactie op het speeksel van een bijtend insect blijft meestal beperkt tot een lokale reactie, maar een enkele keer wordt de reactie algemener (Blaauw en Smithuis, 1988). Ook op het gif uit de angel van een wesp of bij kan een lokale allergische reactie optreden; in dat geval is de reactie wat sterker en duurt wat langer dan bij niet-ge sensibiliseerde personen. Bij een klein aantal personen kan er een ernstiger reactie optreden, met verschijnselen die kunnen variëren van algemene urticaria (verschijnselen van netelroos), zwellingen en misselijkheid tot ademnood en zelfs bewusteloosheid. Zo'n reactie kan plaatsvinden zonder een eerdere ernstige reactie, en bij mensen die al eerder een dergelijke reactie hebben vertoond. In het eerste geval gaat het om een echte anafylactische shock, in het tweede om een systemische overgevoelighedsreactie. Een anafylactische shock is een heftige reactie van afweermechanismen in het bloed tegen soortvreemde eiwitten, die gepaard gaat met een verlaging van de bloeddruk waardoor hartritmestoornissen op kunnen treden.

Angst voor insectensteken, vooral bij anafylaxie, beneemt velen dan ook het plezier van het buiten zijn. Gelukkig komt allergie voor bije- en/of wespesteken zeer weinig voor. Op basis van verschijnselen worden zeer uiteenlopende percentages genoemd, mede afhankelijk van het land waar het is onderzocht. Voor Nederland is een percentage gemeld van 0,02% (Kampelmacher en Van der Zwan, 1986), terwijl uit de V.S. zowel 0,4% als 4% is gemeld (Yunginger 1989, Heinig e.a., 1988). Wanneer men echter specifiek IgE (een eiwit dat de afweer verzorgt tegen lichaamsvreemde stoffen) aantoonbaar d.m.v. een huidtest, blijken deze antilichamen bij veel meer mensen voor te komen; de meldingen in de literatuur lopen op tot 26,5%. Bij mensen boven de 40 jaar lijken anafylacti-

sche reacties meer voor te komen en ook vaker fataal te zijn. Het kan zijn dat een deel van de onverklaarbare sterfgevallen bij vissers en jagers het gevolg is van een insectestek. Volgens sommigen zal in veel gevallen een storing in het functioneren van het hart ten grondslag liggen aan een fatale afloop.

Het gif van wespen en bijen

In Nederland zien we een ernstige reactie op insecten alleen na steken van wespen of bijen, vooral in de maanden augustus en september. In de meeste gevallen zijn wespen de boosdoeners (figuur 1).

Figuur 1. In de maanden augustus en september is de kans om door een wesp of bij gestoken te worden het grootst. (naar Kampelmacher en Van der Zwan, 1986)

Wespen komen ook het meest bij huis voor; ze worden, meer dan bijen, aangetrokken door zoetigheid. Allergie voor bijegif komt vrijwel alleen voor bij imkers en hun huisgenoten. Voor hommels hoeft men helemaal niet bang te zijn; dat zijn goedaardige insecten, die bijna nooit steken (Blaauw en Smithuis, 1988)*. Het gif van wespen en bijen bevat verschillende chemische stoffen die ernstige gevolgen kunnen hebben, o.a. histamine, serotonine, histaminevrijmakers en kinine-achtige stoffen. Deze laatste alsmede serotonine veroorzaken pijn, histamine ondermeer oedeem en roodheid, en arachidonzuurmetabolieten kunnen een astmatische reactie veroorzaken. De toxische effecten van het gif zelf veroorzaken zelden anafylaxie; alleen als men zeer veel steken tegelijk heeft gekregen (>200), komen er

zoveel stoffen en histamine-vrijmakers ineens in de bloedbaan, dat een anafylactische reactie het gevolg is. Bij een klein aantal steken is de hoeveelheid histamine en mediators (enzymen) in het gif te klein voor zo'n reactie. Wel induceren deze stoffen vaatverwijding en verhogen de permeabiliteit van de bloedcapillairen, zodat het gif snel verspreid wordt. Bij een anafylactische reactie door een overgevoeligheid, reageren allergenen in het gif met specifiek IgE op de mestcellen (speciale bloedcellen), waardoor mediators vrijkomen. Fosfolipase-A2 wordt beschouwd als het belangrijkste allergeen in bijgif, maar ook zure fosfatase, hyaluronidase en melitine hebben allergene eigenschappen. Hoewel in bije- en wespegif voor een groot deel dezelfde amines voorkomen, bestaat er tussen deze allergenen klinisch bijna geen kruisreactiviteit. Wel is er een grote mate van kruisreactiviteit tussen het gif van verschillende wespesoorten. Specifiek IgG (een eiwit dat de afweer verzorgt van lichaamsvreemde stoffen) geeft bescherming en de hoeveelheid ervan in het bloed geeft een indicatie voor de mate van immunisatie. Dit komt echter maar weinig voor: IgG-antilichamen tegen bijgif treffen we alleen aan in het serum van imkers en bij mensen die actief met bijgif geïmmuniseerd zijn in het bloed. Door specifiek IgE en IgG aan te tonen, lijkt het mogelijk om te bepalen of iemand risico loopt. Toch lijkt er geen duidelijke relatie te zijn tussen de klinische verschijnselen bij mensen met overgevoeligheid en de hoeveelheid specifiek IgE, noch tegen fosfolipase-A2, noch tegen totaal-gif (Kampelmacher en Van der Zwan, 1986).

Voorzorgsmaatregelen en behandeling

Mensen die overgevoelig reageren, moeten in de eerste plaats zorgen dat ze insecten zoveel mogelijk mijden. Verder is het aan te bevelen dat ze een emergency kit (noodpakket) bij zich dragen, met daarin o.a. een knelverband, injecteerbaar adrenaline en antihistaminica. Daarbij moeten mensen in de naaste omgeving instructie krijgen hoe te handelen bij een overgevoelighedsreactie:

1. uiteraard eerst de arts waarschuwen**;
2. direct na de steek zorgen dat het gif zich zo weinig mogelijk verspreidt, bijvoorbeeld door de wond uit te zuigen of er een ijsblokje op te leggen;
3. de persoon laten liggen wanwege mogelijke hypotensie (onderdruk);
4. als de steek op een van de ledematen zit, een knelverband aanbrengen (af en toe losmaken)
5. adrenaline toedienen.

Verdere behandeling is afhankelijk van de verschijnselen (zie Blaauw en Smithuis, 1988; Schwartz, 1990). Mensen die een levensbedreigende reactie op een insectestek hebben doorgemaakt, kunnen geïmmuniseerd worden met bije- en wespegif.

Besluit

Ook bije en wespen kunnen bij mooi weer voor veel ongemak zorgen. Als zij worden lastiggevallen en steken, kan een allergische, en zelfs een anafylactische reactie het gevolg zijn. Bij mooi weer is het dus oppassen geblazen voor mensen met 'zomerallergieën'.

Summary

A summary of the incidence of allergy to venom from bees or wasps is given. Especially the medical aspects are emphasized. The incidence of allergy to venom from bees or wasps varies from country to country and is 0,02% in the Netherlands (Kampelmacher and Van der Zwan, 1986). The number of patients with allergy to venom from wasps is higher than that to bees.

Literatuur

- Blaauw, P.J., Smithuis, L.O.M.J.
Overgevoelighedsreacties ten gevolge van insectesteken. Pharm Weekbl. 1988; 123: 273-278.
- Heinig, J.H., Engel, T., Weeke, E.R.
Allergy to venom from bee or wasp: the relation between clinical and immunological reactions to insect stings. Clin Allergy 1988; 18: 71-78.
- Kampelmacher, M.J., Zwan, J.C. van der.
Allergische reacties op bije- en wespegif: epidemiologische en klinische verschijnselen. Ned. Tijdschr. Geneesk. 1986; 130: 1104-1107.
- Schwartz, H.J.
De directe aanpak bij een insectestek. Modern Med. 1990; 451-455.
- Yunginger, J.W.
Hypersensitivity to insect stings. Mayo Clin. Proc. 1989; 64: 728.

Met toestemming overgenomen uit: Janssens Medisch-wetenschappelijk nieuws (1991; 6: 205-206).

Opmerkingen van de redactie:

*) Hommels die opgepakt worden kunnen een zeer gevoelige steek geven.

**) De arts is mogelijk niet bereikbaar, de polikliniek van een ziekenhuis is altijd open. Dus direct contact opnemen met de polikliniek.

Het invoeren van een koningin (4)

In de drie voorafgaande artikelen is gesproken over het invoeren van koninginnen in een moerloos volk of een volk met een slechte koningin. In dit artikel ga ik in op een aantal oorzaken van moerloosheid.

Oorzaken van moerloosheid

Wanneer in een volk gedurende de zwermtijd een jonge koningin is uitgelopen, beweegt deze zich al tutend over de raten. Het is zaak, dat de imker dan op tijd is om de overgebleven moerdoppen te verwijderen. Na enige tijd wordt de jonge koningin door darren bevrucht en herneemt het leven in de bijenkolonie zijn gewone gang. Maar er zijn diverse oorzaken waardoor in een volk een koningin verloren kan gaan. Zo kan het gebeuren, dat een imker een volk dat pas een jonge koningin heeft gaat inspecteren voordat het broed van de oude moer is uitgelopen. Een volk verdraagt dergelijke inspecties vaak niet en reageert op de inbreuk door de nieuwe koningin in te ballen. Een koningin overleeft een dergelijke aanval meestal niet en komt door verstikking om het leven. Het kan ook gebeuren, dat de koningin niet van een bruidsvlucht terugkeert. Zij kan zijn overvallen door plotseling opkomend slecht weer of gewoon door een vogel zijn opgegeten. Een jonge koningin maakt voordat zij op bruidsvlucht gaat verschillende oriënteringsvluchten, niettemin kan het voorkomen dat zij zich bij terugkomst van een vlucht in de kast vergist en wordt afgestoken door voor haar vreemde bijen. Zo gebeurt het ieder jaar weer dat een aantal jonge moeren niet zover komt dat zij in het volk waarin zij zijn geboren eitjes gaan leggen. Wanneer een koningin niet van haar bruidsvlucht is teruggekeerd, gaan de bijen zich na enige tijd moerloos voelen. De imker kan dan een onrustig gedrag rond het vlieggat waarnemen. Hij ziet veel bijen die in snel tegen de kast omhoog lopen.

Slecht bevruchte koningin

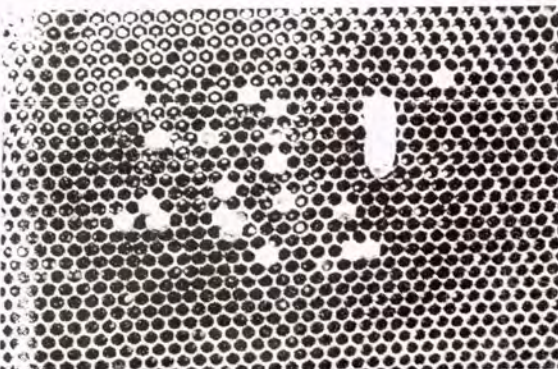
Om 'moerloos' te zijn, hoeft echter niet altijd de koningin uit het volk te zijn verdwenen. Zij kan nog in een volk verblijven maar niet of in onvoldoende mate zijn bevrucht. Dit kan gebeuren wanneer zij in de periode dat zij bevrucht had moeten worden niet of in onvoldoende mate heeft kunnen uitvliegen door slechte weersomstandigheden. Zo'n koningin zal na verloop van tijd toch eitjes gaan leggen die uiteraard onbevrucht zijn. Dit kan bedrieglijk zijn. Het is aan

deze eitjes niet te zien dat zij afkomstig zijn van een darrebroedige moer. De eitjes liggen bovendien mooi regelmatig verdeeld in de cellen, zodat alles in orde lijkt. Pas in het larvenstadium is te zien dat dit niet zo is.

Bultbroed

Niet alleen gedurende de zwermtijd kunnen bijen koninginncellen bouwen. Het komt ook voor dat zij buiten deze periode doppen aanzetten. Dit is een teken dat er iets met de koningin aan de hand is. Vaak wordt dan een oude koningin door een jonge moer vervangen. Omdat het een gebeurtenis in het volk is waarbij het volk niet zwermt, spreekt de imker van een 'stille moerwisseling'. Een dergelijke wisseling van koningin kan zoals gezegd ook buiten de zwermperiode plaatsvinden. Gebeurt dit in het vroege voorjaar of laat in het seizoen, dan zijn er geen darren aanwezig om de jonge koningin te bevruchten. Het gevolg zal dan ook zijn, dat er onbevruchte eitjes worden afgezet. Omdat een volwassen darrenlarf groter is dan zijn vrouwelijke collega, past deze niet in een werkbijcel waarin de moer het eitje heeft gelegd. De bijen gaan de wanden van dergelijke cellen dan wat hoger optrekken en voorzien deze van een bol dekseltje. De imker spreekt in dit geval van bultbroed. Wanneer een imker dit alles constateert blijft hem in het voor- en najaar niet veel anders over dan zo'n volk met een ander volk te verenigen.

(wordt vervolgd)

Bultbroed waarop een redcel is opgetrokken

Honingslinteren

Het slinteren van de voorjaarsdracht heeft een dubbele reden: ten eerste, we voorkomen, dat in de broedkamers te veel honing wordt opgeslagen, waardoor de koningin minder legruimte heeft, wat tot zwermen aanzet; ten tweede, er komt weer ruimte voor de zomerhoning. Een derde reden zou kunnen zijn, als het koolzaadhoning betreft; deze kristalliseert na enkele weken zelfs in de raat, zodat hij niet meer te oogsten is en voor de bijen ook waardeloos wordt. Als er nog volop verse nectar binnenkomt, slinteren we alleen volledig verzegelde raten. Honing mag nu eenmaal niet te veel water bevatten: 21% is het

198

maximum. Daarom moeten we bij het slinteren voorkomen, dat er water bij de honing komt: dus de ontzegelvork niet telkens nat maken. De honing bewaren in volle emmers of ketels, want honing trekt water uit de lucht aan. Het bovenste laagje wordt dan dun en begint na een bepaalde tijd te verzuren of gaat gisten. Het oogsten van de honing begint met het afnemen van de honingraten. Soms wordt daar een bijenuitlaat bij gebruikt, die daags voor het slinteren onder de honingkamer wordt aangebracht. Een bijenuitlaat is een dekplank, waarop een apparaatje is gemonteerd, dat de bijen slechts in één richting doorlaat, natuurlijk van boven naar beneden. Voorwaarde is wel, dat er in de honingkamer geen broed aanwezig is en niet te veel darren, want daardoor raakt de uitlaat verstopt. Als de uitlaat goed heeft gewerkt, zitten er minder dan honderd bijen in de honingkamer. Daarna bergt men de honingraten op in een gesloten bak, die direct goed afgedekt moeten worden om rovende bijen geen kans te geven. Voor dit doel heb ik een houten rand gemaakt, die precies op een bijenbak past (foto). Aan deze rand zitten twee scharnierende kleppen. Als een raat bijenvrij is gemaakt, verdwijnt deze snel in de bak en vallen de kleppen onmiddellijk dicht. Wanneer een tienraamsbak geheel vol is, dan wordt er een nieuwe lege bak opgezet en komt de rand een etage hoger. Met een beetje fantasie kan iedereen dit handige apparaat maken en men zal gauw ontdekken, dat het onmisbaar is. De meeste imkers ontzegelen met een ontzegelvork; dat is een gemakkelijke en goede methode, omdat er geen water bij gebruikt wordt en er geen honing verloren gaat. Wie echter veel te slinteren heeft en handig is in het ontzegelen met een mes, zal hieraan de voorkeur geven. Elk mes is in principe geschikt, als het maar lang en scherp is. Een gekarteld broodmes voldoet uitstekend. Een

nadeel is, dat het mes telkens in warm water gedompeld moet worden. Daarom het mes steeds goed afschudden. De kunst van deze manier van ontzegelen zit vooral in de juiste stand van het honingraam. Op de ontzegelbak wordt een dwarslat gemonteerd, waarop het raam met een zijlat kan steunen. Men laat het raam voorover hellen, zodat de afgesneden zegels van de raat wegvallen. Wie met het mes leert ontzegelen, gebruikt de vork niet veel meer. Met zeer zware jonge raten moet men zeer omzichtig te werk gaan. Men ontsegelt ze wel aan beide zijden, maar de eerste kant wordt slechts half leeg geslinterd. Daarvoor zijn hooguit tien omwentelingen van de slinger voldoende. Dan worden de raten omgekeerd en de tweede kant wordt door rustig rond te slinteren volledig geleegd. Dan keert men de raten nog eens om, om de eerste kant, geheel leeg te slinteren. Met het slinteren van de zomerhoning wordt gewacht tot deze zeer compact boven in de kast is opgeslagen, ongeveer een week na het einde van de dracht. Op veel plaatsen in Nederland is de linde de laatste rijke dracht. Na het slinteren van deze honing worden de raten nog nat van de honing ontdaan van eventuele afstandsblakjes en teruggeplaatst in de honingbakken. Deze worden gestapeld en volledig in plastic ingepakt. Boven op elke stapel komen enkele platte schaaltes 100% azijnzuur. Zolang de temperatuur hoog blijft moet men regelmatig de azijnzuur aanvullen. Daarom bedraadt men tegenwoordig de raampjes ook praktisch alleen met roestvrijstaal draad, omdat azijnzuur het ijzer aantast. Zo bewaart men de raten binnen of buiten en men zal zien, dat met dit systeem geen raat door schimmel of wasmot verloren gaat. Over de verdere be- en verwerking van de honing wordt op een later tijdstip nog eens ingegaan.

Teunisbloem

Teelt

Tot de familie van de teunisbloemachtigen (*Onagraceae*) hoort het geslacht teunisbloem. De eenjarige soort die momenteel op akkerbouwbedrijven voor zaadwinning geteeld wordt, is de grote teunisbloem (*Oenothera lamarckiana*). De teunisbloem kan ook als tuin- of sierplant gebruikt worden en komt ook vaak in duingebieden als overjarige plant voor. Enkele jaren geleden werden teunisbloemen vooral in Oost-Europa geteeld. Sinds enkele jaren neemt de teelt van teunisbloemen in Nederland langzaam toe. De MacSharry premie op non-food gewassen is een nieuwe stimulans voor uitbreiding van deze teelt. Door het zachte klimaat in Nederland is de kwaliteit van de olie die uit het zaad wordt gewonnen beter van kwaliteit dan in warmere landen. De olie van de teunisbloem wordt voornamelijk gebruikt voor de bereiding van medicijnen. Teunisbloemen worden in februari gezaaid, de bloei begint eind juni en gaat door tot het gewas in het zwad gemaaid wordt in september/oktober. Als de planten in het zwad goed zijn afgestorven en gedroogd, worden ze met een combine gedorst.

Bloembouw

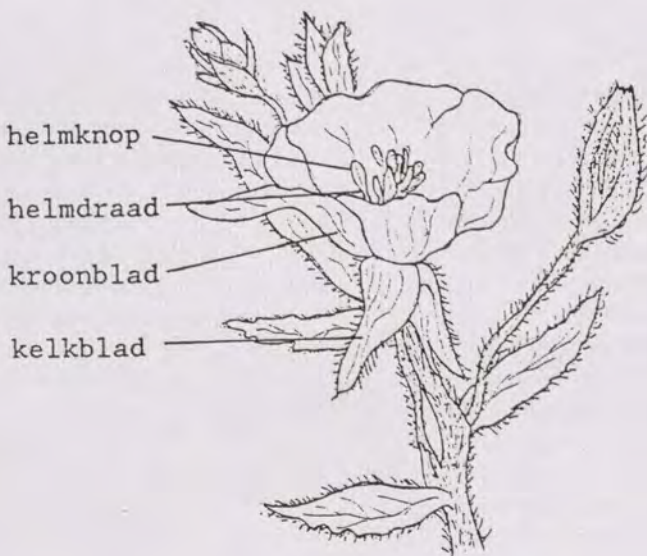
De bloemen van teunisbloemen zijn bekervormig en geel van kleur. De bloemen gaan 's avonds pas laat open en in de volgende ochtend sluiten de bloemen zich weer. Op de bodem van de bloemen bevinden zich de nectarklieren. Door de meeldraden wordt veel stuifmeel geproduceerd. De bloei is van beneden naar

boven aan de stengel. Meestal ontstaat er in elke bladkoks een bloem.

Bestuiving

De bestuiving van teunisbloemen vindt plaats voordat de bloem zich opent. Deze vorm van bestuiving heet cleistogaam wat ook bij o.a. erwten het geval is. Door een onderzoek van Ambrosiushoeve met vliegkooien is dit nog eens bevestigd. Bijen zijn bij teunisbloemen van geen enkele betekenis voor de bestuiving. Het stuifmeel van teunisbloemen is draderig en droogpoederig. Het is door bijen daardoor erg moeilijk te verzamelen omdat ze het droge stuifmeel niet plakkerig kunnen maken en daardoor slechts moeizaam kunnen verzamelen in hun stuifmeelkorfjes. Een groot deel van het verzamelde stuifmeel wordt

door de bijen weer veloren en voor de vliegopening worden vaak grote hoeveelheden stuifmeel teruggevonden. De honingopbrengsten zijn redelijk tot goed. Het weer speelt hierbij een belangrijke rol omdat de bloemen alleen 'snachts open zijn. Goede weeromstandig-

heden (zwoel en warm) in de avonduren en in de vroege ochtend is dus belangrijk voor een goede honinggoest bij de teunisbloem. Als er geen andere drachten in de buurt zijn, zijn de bijen alleen in de late avond en in de vroege ochtend actief. Overdag zijn de bijen dan niet of nauwelijks actief. Voldoende vocht tijdens en voor de bloei is ook een belangrijke voorwaarde voor een goede nectarproductie.

Hulst (*Ilex aquifolium* L.)

Bijen maken je wegwijz

Hij stond al een aantal jaren in mijn voortuin; die lage wintergroene struik met gladde ovale bolvormige blaadjes. In de loop van de tijd flink in horizontale richting uitgegroeid. Indertijd van iemand gekregen en er nooit goed op gelet of er ook bloemen aan kwamen. Tot op een zekere dag in juni het me opviel dat er zoveel bijen door de struik vlogen. Hij stond in bloei! De nietige bloemetjes zaten heel onopvallend onder de bladeren verscholen. Bij nadere beschouwing bleek het *Ilex crenata* cv. 'Convexa' te zijn. Een van de vele cultuurvormen van een lid van de hulstfamilie (Aquifoliaceae), waarvan er ongeveer 300 soorten bekend zijn. De meeste soorten van de familie behoren tot het geslacht *Ilex*, dat zijn verspreidingsgebied voornamelijk in de tropische en subtropische gebieden heeft liggen. Er komt ook een klein aantal soorten voor in de gematigde streken van het noordelijk halfrond. Een daarvan, de hulst (*Ilex aquifolium* L.), komt in ons land en ook in België in het wild voor, vaak in beukenbossen.

Boom of struik

Als de omstandigheden gunstig zijn kan hulst uitgroeien tot een boom, anders wordt het een struik. Hij kan tweehonderd tot driehonderd jaar oud worden. De plant heeft verspreid staande bladeren. Ze zijn leerachtig en aan de bovenzijde glanzend groen. De bladrand is gewoonlijk scherp getand. Aan die vorm heeft de plant zijn wetenschappelijke naam te danken. *Aquifolium* is afgeleid van het Latijnse *acus* (=naald) en *folio* (=blad). Aan oude planten kunnen zich aan het eind van de takken ook bladen met een gave rand en een spitse punt ontwikkelen. De bladen blijven ongeveer twee jaar aan de plant. Hulst is het enige groenblijvende loofhoutgewas van onze flora.

Twee bloemsoorten

In mei staat de hulst in bloei. Er zijn twee soorten bloemen. Ze zijn allebei tweeslachtig, maar aan een plant komen of de meeldraden of de stamper niet volledig tot ontwikkeling. Hierdoor wordt in feite hetzelfde effect verkregen als bij tweehuizige planten, zoals bij wilgen. De bloemen staan in bundels in de bladoksels. De bundels van de meeldraadbloemen zijn groter dan die van de stamperbloemen. De kelkbladen en de kroonbladen zijn onderling met elkaar vergroeid.

Aan de bovenzijde zijn de kroonbladen wit, aan de onderzijde rood aangelopen. De meeldraden staan tussen de kroonbladen. In de misvormde helmhokjes van de stamperbloemen komt geen stuifmeel tot ontwikkeling. Door beide bloemsoorten wordt nectar afgescheiden. Het verzamelt zich in kleine druppeltjes tussen de basis van de kroonbladen en de stamper.

Steenvrucht

Voor de bestuiving is de hulst in grote mate aangewezen op het bezoek van bijen. De nectarafscheiding is niet gering want er is op de bloemen vaak veel bijenbezoek waar te nemen. Na de bestuiving groeit de stamper verder uit en vormt zich een besvormige steenvrucht, waarin vier kernen (pitten) tot ontwikkeling kunnen komen. De pitte hebben een zeer harde wand. De zaden komen pas na lange tijd, één tot anderhalf jaar, tot ontkieming. De in het wild groeiende hulst plant zich echter hoofdzakelijk voort door wortelopslag.

In cultuur

Hulst is een zeer variabele plant. Er komen veel cultuurvormen voor, die zeer geschikt zijn voor tuinbeplanting. Er is een verscheidenheid in groeiwijze, in bladvorm, in bonte bladen en ook in vruchten, waardoor de hulst een zo geliefde plant is geworden voor de siertuin. Het zijn zonder uitzondering prima bijenplanten.

Literatuur

Dudley T.R. & G.K. Eisenbeiss (1970).

Handbook of hollies in Amer. Hort. Mag. 49: 150-334.

Hulst (*Ilex aquifolium* L.)

A tak met getande bladeren en stamperbloemen; B gaafrandig blad; C meeldraadbloem; D stuifmeelkorrel: 1 polair, 2 equatoriaal; E stamperbloem; F stamper; G vruchten; H pit.

Veenendaalse bijenmarkt: traditie hoog in 't vaandel

José Vleeming-van de Sande

In de rubriek regio-activiteiten schenken we aandacht aan het Gelderse. U raadt het al ... de Veenendaalse bijenmarkt. Een markt die, volgens hen die het weten kunnen, al een aantal eeuwen oud is. Bijen bezocht Cees van Holland in zijn hoedanigheid van voorzitter van de Veenendaalse bijenmarktcommissie.

Korven, kasten, bijen, imkers, oude ambachten, leveranciers van imkersartikelen en toeristen ... veel

202

toeristen, wel zo'n 10.000, vormen met elkaar jaarlijks de entourage voor de Veenendaalse bijenmarkt. Een markt, die naar wordt gezegd, zijn weerga in Europa niet kent als het om de aanvoer van volken gaat. Het lijkt een samenloop van omstandigheden dat juist in Veenendaal deze belangrijke verhandelplaats voor imkers is ontstaan. Maar zo toevallig is het niet als we kijken naar de situatie in de imkerij zo'n paar honderd jaar geleden. Omdat de toenmalige imkers veel minder mobiel waren dan de bijenhouders tegenwoordig, was het imkeren hoofdzakelijk gericht op de dracht in eigen streek. En juist Veenendaal lag precies op de scheiding van Betuwe en Veluwe. In de Betuwe waren de bijen in het voorjaar reuze belangrijk vanwege het fruit; in augustus/september waren deze nijvere diertjes van grote waarde op de heide. De in de tussenliggende periode ontstane zwermen werden op de derde dinsdag in juli in Veenendaal verhandeld. De nieuwe eigenaren maakten de volken dik op de half juli bloeiende boekweit en vervolgens werden de bijen op de heide geplaatst.

Het prachtige sportpark 'Panhuis' waar de markt plaatsvindt, is niet van oudsher de lokatie. Volgens Van Holland organiseerden rooms-katholieke imkers in de vorige eeuw de bijenmarkt, die vanwege de beperkte vervoersmogelijkheden meerdere dagen duurde, bij De Klomp. Omdat in die tijd de kloof tussen rooms-katholiek en protestant prominent aanwezig was, organiseerden de protestantse imkers zelf een bijenmarkt, op een wel heel frappante plaats: naast de rooms-katholieke kerk; zo'n kilometer verwijderd van de markt aan De Klomp. Na een aantal jaren echter werd de strijdbijl van geloof begraven en ontstond er een gezamenlijk georganiseerde markt. Pas veel later betrok men de huidige plaats, de terreinen van voetbalclub DOVO.

Aanvoer

In tegenstelling tot vroeger toen er wel 5.000 volken werden aangevoerd, bedraagt de aanvoer de laatste jaren zo'n 300-500 volken. Het aantal aangevoerde volken is niet maatgevend voor het aantal bij de verkoop betrokken imkers. De inzendingen variëren nogal van één tot wel honderd volken per imker. De bijen worden bij warm weer op de dag van de markt aangevoerd; bij koeler weer zijn er al veel imkers uit de directe omgeving die de avond ervoor hun volken brengen. Op dinsdag dienen de te verkopen volken om 09.00 uur aanwezig te zijn, waarna de keuring van start gaat, waaraan vrijwillig kan worden deelgenomen. De gemeente Veenendaal stelt jaarlijks een zilveren korf ter beschikking voor de imker die het grootste aantal volken inzendt. De trofee wordt pas

Veel toeristen op de Veenendaalse markt.
(foto Marleen Boerjan)

eigendom als driemaal achtereen of vijfmaal in totaal is gewonnen. Naast deze 'kwantiteitsprijs' kunnen imkers meedingen naar de beste stal kasten, de beste stal korven, de beste kast of de beste korf. Een belangrijk keuringscriterium is de volledige afwezigheid van darrebroed. Het keuren gebeurt door drie personen; één is lid van de marktcommissie, de andere twee zijn insiders in de wereld van bij en imker.

Wat doet de marktcommissie?

De marktcommissie bestaat uit een voorzitter, een secretaris die ook de penningen beheert, twee

commissieleden en de marktmeester. Traditioneel is de helft van de leden lid van de VBBN, de anderen maken deel uit van de ANI. Het lidmaatschap van welke bijenbond dan ook, is niet van belang, omdat de marktcommissie volslagen autonoom te werk gaat. Volledig onafhankelijk van welke organisatie dan ook, zelfs van de gemeente Veenendaal die jaarlijks naast de zilveren korf een subsidie verstrekt van vijfhonderd gulden, organiseert de commissie haar markt volgens jarenlange, onveranderde stramien. Zo is de marktmeester van oudsher een telg uit het geslacht Van Kessel en wordt een kandidaat, bij uittreden van een commissielid als ware het een erebaantje, gevraagd. 'Het lijkt ons wel geschikt, zullen we hem maar vragen?' Om de spoeling niet al te dun te maken is de verkoop van imkersartikelen al sinds jaren voorbehouden aan slechts vier leveranciers. In de overige kramen op het terrein worden alleen zaken verkocht of gedemonstreerd die te maken hebben met de natuur of met oude ambachten. Evenmin weg te denken is de visboer met zijn haring en paling.

Door het jaar heen kost de bijenmarkt de marktcommissie praktisch geen tijd. Slechts tweemaal per jaar wordt vergaderd. Met de markt in zicht gaan de bestellingen voor de raambiljetten en de marktkramen de deur uit, alle vaste standhouders krijgen bericht en contacten met de gemeente Veenendaal vinden plaats. Vlak voor de derde dinsdag wordt de lokatie ingedeeld voor wat kramen en bijenvolken betreft. Op de dag zelf zijn de commissieleden al om 05.30 uur present om de vroege vogels op te vangen. De marktmeester controleert het aantal inzendingen en checkt de bijbehorende labels. De markt gaat van start als om 09.00 uur met het keuren wordt begonnen en om 12.00 uur ligt de grootste handel al weer achter ons, zij het dat dan het drankje en het visje nog uitstekend smaken.

Voor wie dit jaar met eigen ogen het handje klap wil aanschouwen: dinsdag 20 juli bent u van harte welkom op sportpark 'Panhuis'. Mocht u met openbaar vervoer komen, dan stapt u uit bij NS-station Veenendaal-West; er rest u slechts vijf minuten lopen naar de bijenmarkt. De toegang is gratis. Mocht u er een dagje uit van willen maken: aansluitend aan de bijenmarkt houden de Veenendaalse winkeliers 's middags een braderie. De sportievelingen onder ons kunnen, 's avonds om 18.00 uur, ná de braderie, deelnemen aan een fietstocht.

Belangrijke onderwerpen Groentje op diskette

Joop Beetsma

Een overzicht met de belangrijke imkerteknische onderwerpen in het Groentje (1899-1992) is sinds kort verkrijgbaar op diskette.

Om een bepaalde bijdrage in de oudere jaargangen van het Groentje terug te vinden, is een tijdrovende bezigheid. Dankzij de medewerking van Nienke de Jong veranderde dit in 1987. Evenals nu voor Bijen, stelde zij jaarlijks een uitvoerig alfabetisch- en auteurs register samen.

De heer St. B. Siebelink uit Doetinchem was al enkele jaren bezig om uit de oudere jaargangen van het Groentje belangrijke imkerteknische onderwerpen te rubriceren en in een gegevensbestand op een diskette vast te leggen. In mei 1991 vroeg hij in het Maandschrift de hulp van computerprogrammeurs om er een bruikbaar geheel van te maken. Uit deze oproep is de samenwerking met de heer A.M. Cannegieter uit Breezand ontstaan.

Het werk is nu voltooid. De heer Siebelink heeft alle jaargangen, die in de Bijenbibliotheek in Wageningen aanwezig zijn, doorgewerkt en de heer Cannegieter heeft voor het gegevensbestand een uitstekend werkend gebruikersprogramma gemaakt.

Van elke opgenomen bijdrage kunt u zoeken op: rubriek, onderwerp, auteur en jaar en combinaties daarvan. Na de zoekactie vindt u een of meer titels met auteur, jaar en bladzijde. Daarna moet u uw eigen jaargangen van het Groentje of die van de Bijenbibliotheek raadplegen.

Dit programma biedt u bovendien de mogelijkheid om nieuwe gegevens in te voeren, zoals bijvoorbeeld de voor u belangrijke bijdragen in het maandblad Bijen.

Het programma is beschikbaar op twee disketten van 5 1/4 inch (360 Kb) of op een diskette van 3 1/2 inch (720 Kb). De handleiding van het programma is opgenomen op de diskette. Het programma is voor persoonlijk gebruik bestemd en er wordt een beveiliging aangebracht op de naam van de gebruiker.

De diskette(n) zijn verkrijgbaar bij het secretariaat van Het Bijenhuis, Grintweg 273, 6704 AP Wageningen door het overmaken van f 125,-. Graag duidelijk de naam en de woonplaats van de gebruiker en Diskette Groentje, 2 x 5 1/4 inch of 1 x 3 1/2 inch, bij uw bestelling vermelden.

Hobbyisten aller tijden

Steevast blijven imkers onder elkaar zich hobbyisten noemen. Frans Janssen houdt het in Bijen 2/5 zelfs op 95%. Maar was het niet ene staatssecretaris Ploeg die tijdens een Algemene Vergadering van de VBBN in de jaren tachtig de uitspraak deed dat de overheid zeker geen hobbyisten gaat ondersteunen met een onderzoekcentrum. Iedereen, ook de imker met een of twee volkjes in de achtertuin oefent een bedrijf uit! Vandaar de financiële bijdrage per imker voor de Ambrosiushoeve. Dus toch geen hobbyisten!?

De imkerwereld is nu weer een klein beetje overvallen met de aangescherpte eisen voor het honingetiket, ik ga ze hier niet allemaal herhalen maar ik vind het een goede zaak. Steeds meer honing wordt er langs de weg, op markten, braderieën enz. aangeboden. De mooie zomers van de afgelopen jaren en daarmee samenhangend een ruime honinggoest heeft veel imkers aangezet om nieuwe wegen te zoeken om hun produkt aan de man/vrouw te brengen. Kortom, hobbyisten? slaan de vleugels uit. Uit de veranderde structuur cursussen bijenteelt blijkt opnieuw dat de Overheid de imkers absoluut niet ziet als hobbyisten. Neem louter de naamgeving. De cursus voor beginners, de basiscursus, heet voortaan 'Verzorgen bijenteelt' (een afschuwelijke naamgeving. Je kunt 'bijen verzorgen' maar geen bijenteelt). De cursus voor gevorderden bestaat niet meer. Daarvoor in de plaats komt, jawel, 'Bedrijfsvoeren bijenteelt' Dus toch geen hobbyisten!?! Als de gezamenlijke besturen van de verschillende bijenbonden ervan overtuigd zijn dat ruim 90% van hun leden bestaat uit hobbyisten en/of hobbyisten met een uit de hand gelopen aantal volken, waarom laten ze zich dan de bedrijfsmatige benadering aanleunen? Een andere vraag is of deze ontwikkeling de imkers eigenlijk wel interesseert of zijn ze te druk met de bijen en laten ze dit geheel over aan de bestuurders met de gedachte 'daarvoor hebben we ze nu juist gekozen'.

Overpeinzingen

Dat ik met die gedachte niet alleen sta blijkt uit een artikel in het blad 'De Stertselaar' van de imkersvereniging Leiden e.o. (de grootste aangesloten subvereniging van de VBBN). Hetgeen daar naar voren wordt gebracht zou de gedachte kunnen zijn van een

bestuurder van elke willekeurige bijenbond. De voorzitter van de Leidse vereniging, de heer Erik Kerkvliet stelt in zijn 'woord vooraf' het volgende: 'Iedere laatste zaterdag van de maand maart worden de leden van de VBBN in de gelegenheid gesteld tot het bijwonen van de Algemene Ledenvergadering. Onze vereniging is een subvereniging van de VBBN en het zou dus vanzelfsprekend moeten zijn, dat er aandacht wordt besteed aan deze bijeenkomst. Bij het doornemen van veertien oude Stertselaars valt echter op dat er nauwelijks aandacht aan dit onderwerp wordt besteed. Onwillekeurig bekruipt je dan het gevoel: 'leeft het wel voldoende bij de leden'. Voelen we ons wel betrokken bij de moederorganisatie? Of is de VBBN er slechts voor de verzekering van onze bijenvolken en/of voor het blad Bijen? Dit zo overdenkend kom ik tot een vergelijkend onderzoek. Wat doet de imkersvereniging Leiden voor haar leden? Wij organiseren jaarlijks acht bijeenkomsten, veelal nodigen wij deskundige sprekers uit. Bij voldoende deelname starten we elk jaar met een of meerdere cursussen. Wij organiseren de milieubijenmarkten en werken mee aan diverse tentoonstellingen met als doel het bevorderen van de bijenteelt in de meest ruime zin des woords. Verder zijn we financieel gezond en kunnen we de contributie laag houden. Het aantal leden stijgt nog steeds. De betrokkenheid van de leden is groot, zelden wordt tevergeefs een beroep gedaan op vrijwillige medewerking. De Stertselaar verschijnt vijf keer per jaar en is het aanzien zeker waard. Waarom gaat het de landelijke vereniging dan minder goed? Het aantal leden loopt terug, de financiële situatie is minder rooskleurig. Is de grootschaligheid dan toch niet de juiste formule? Zijn wellicht de personeelskosten te hoog? Erik besluit met de woorden: 'Wij zullen de discussie kritisch volgen, waarbij we niet uit het oog mogen verliezen dat een gezonde moederorganisatie in ons aller belang zal zijn'.

Zo maar een plaatje

Deze maand een dekplank van een volk op twee broedkamers en twee honingkamers bij terugkomst van vakantie. Het was goed weer geweest, alle beschikbare ruimte was volgedragen met honing en uit

de braamraat tussen ramen en dekplank blijkt dat meer honingruimte geen luxe zou zijn geweest. De voeropening in de dekplank is zo groot gemaakt dat een bijenuitlaat er precies in past. Ook aan de andere zijde van de dekplank zijn latjes gemaakt langs de randen zodat er tijdens inspectie een bak op kan worden geplaatst zonder de bijen te pletten.

Het weer in juli en augustus

De maanden juli en augustus bereiken over de periode 1961-1990 een landelijk gemiddelde aantal uren zon van respectievelijk 191 en 187 uren, 70 en 68 mm neerslag en een gemiddelde maximum temperatuur van 20,7°C en 21,0°C. Het karakter van het weer over de vijf laatste jaren is te zien in onderstaande tabellen.

Juli-maanden

Jaar	Zon (uren)	Neerslag(mm)	Max.temp. (°C)
1988	somber	zeer nat (149)	kil (19,6)
1989	zonnig	droog (50)	warm (22,5)
1990	zr.zonnig (255)	droog (48)	normaal
1991	zonnig (236)	vrij droog	warm (22,7)
1992	zonnig	normaal	warm (22,2)

Augustus-maanden

Jaar	Zon (uren)	Neerslag(mm)	Max.temp. (°C)
1988	normaal	normaal	normaal
1989	normaal	droog (54)	warm (21,8)
1990	zonnig (225)	droog (49)	zeer warm (23,7)
1991	zonnig (232)	zr. droog (16)	warm (22,8)
1992	normaal	zeer nat (130)	warm (22,2)

De tomaatbij 1-aprilgrap

Joop Beetsma

Medewerkers van het Instituut voor Gewasbescherming, Zaadcontrole en Bijenkunde in Münster stuurden, nota bene op papier met briefhoofd van dit instituut, het bericht de wereld in dat zij er in geslaagd waren het gen, dat verantwoordelijk is voor het produceren van een giftige stof in de tomatenplant, in te bouwen in een chromosoom van de honingbij. Bijzonder was dat alleen de larve deze stof zou produceren, er zelf niet aan dood zou gaan, maar dat een varroamijt die bloed van deze larve opnam onmiddellijk zou sterven. Dit bericht haalde zelfs enkele imkertijdschriften en de imkers reageerden hier furieus op. Bij navraag bij mijn collega's die in dit type werk gespecialiseerd zijn, bleek dat de mogelijkheid om een plantaardig gen in een insect in te bouwen niet bekend was. Navraag bij Dr. Werner Mühlen van bovengenoemd instituut leerde dat het bericht een 1-aprilgrap was.

205

Inbinden van Bijen

Er is een mogelijkheid gevonden om de eerste jaargang van BIJEN in te laten binden. Het voorstel is dat belangstellenden hun exemplaren, voorzien van een acceptgirokaart, opsturen naar de redactie. De gebonden exemplaren worden teruggezonden. De kosten bedragen f 33,- per jaargang. Graag zouden wij vóór 1 september van u willen vernemen of u van deze gelegenheid gebruik wilt maken.
S.v.p. nog geen bladen sturen.

Nationale Honingkeuring Wageningen

Tijdens de Open Dag in het Bijenhuis te Wageningen op 16 oktober a.s. vindt ook de Nationale Honingkeuring plaats. Ter keuring kan worden aangeboden: diverse soorten honing, honinggebak, vlechtwerk etc. Iedereen wordt hierbij uitgenodigd om mee te doen, ook niet-VBBN-leden. Nadere informatie volgt.

Koolzaad

Koolzaadhoning kristalliseert snel en ruikt naar kool. De bijen zijn erg lastig op het koolzaad. Klopt dit nog? Koolzaad bevat erucazuur, een stof die bij dieren hartklachten veroorzaakt. Bij mensen is dat niet aangetoond, maar voor alle zekerheid werden nieuwe variëteiten gekweekt met een laag erucazuurgehalte. Al in 1975 werden de EG-subsidies voor de oude rassen ingetrokken en alleen de nieuwe rassen met een laag erucazuurgehalte kregen nog subsidie. Daarna kwam een ander bestanddeel van het koolzaad aan de beurt: de glucosinolaten. Dit zijn stoffen die o.a. zwavel bevatten. Veel zwavel in diervoeders mag niet, er kon dus niet veel koolzaadschrot in diervoeders worden verwerkt. Er werden nieuwe koolzaadrassen geteeld met een laag glucosinaat gehalte. Op dit moment hebben de aangeplante rassen in de EG een laag gehalte aan de twee verdachte stoffen. Hierdoor is ook de koolsmaak uit de honing verdwenen en de bijen zijn niet meer zo lastig op het koolzaad. Wat wel is gebleven is het hoge glucosegehalte van de honing, waardoor hij erg snel kristalliseert. Of dit alles zo goed is voor het koolzaad is de vraag. Glucosinolaten zijn mogelijk afweermiddelen tegen ziekten en ongedierte. Nu moet de bestrijding worden verhoogd. En uit het erucazuur kan een medicijn worden vervaardigd tegen een weliswaar zeldzame, maar dodelijke ziekte bij de mens. *Beekeeping* 1992(3).

Verschil in smaak

Veel imkers maken zich zorgen over het inkrimpande areaal koolzaad. Binnen een paar jaar wordt er geen koolzaad meer in 'de polder' gezaaid. Echter, niet overal is koolzaad zo geliefd. In Duitsland wordt de laatste jaren juist meer koolzaad geteeld. Uit de raapolie kan een smeerolie voor motoren worden gemaakt die erg milieu-vriendelijk is. Dit grotere koolzaadareaal is niet naar de zin van Zuidduitse imkers. Toen er vorig jaar een soort riet werd aanbevolen als nog beter en milieuvriendelijker, een waar wonderproduct, kregen de imkers weer hoop. Maar helaas, dit riet bleek bij lange na niet aan de verwachtingen te voldoen. Het artikelje eindigt dan ook: 'Het koolzaad zal ons, imkers, nog lang ontmoedigen'. Daarna volgt een groot artikel over alle luizen, die op sparren voorkomen. De honingdauw die deze luizen

afschieden, wordt door de bijen opgenomen en tot 'woudhoning' verwerkt. Of deze woudhoning hier in Nederland zo geliefd is, is de vraag. *Imkerfreund* 1992(3).

Broeder Adam

Broeder Adam is er mee opgehouden. Hij heeft zijn baan als bijenhouder van Buckfast Abbey eraan gegeven. Hij is nu 93 jaar en lichamelijk niet meer in staat om door te gaan op de manier zoals hij gewend was. De abt hoopt een manier te kunnen vinden om hem toch in staat te stellen het werk met de bijen te leiden op zijn manier. *Magazine of the Devon Beekeepers' Association, Beekeeping* 1992(4).

Kasten korte afstand verplaatsen

Heel vroeg in het voorjaar kunnen de kasten enkele meters tot een kilometer in één keer worden verplaatst. Ideaal hiervoor is de dag van de eerste reinigingsvlucht. Hoe ga je te werk. 's Morgens vroeg worden de vliegopeningen gesloten. Als de buitentemperatuur boven de 10°C komt, laad je de kast op een kruiwagen. Je rijdt vijf minuten met de kruiwagen rond over hobbelig terrein. De bijen raken natuurlijk behoorlijk opgewonden. Nu zet je de kast op de nieuwe plaats en open je direct de vliegopening. De bijen stormen naar buiten om te kijken wat er gebeurt. Ze vliegen zich nu meteen in op de nieuwe plaats. Moet je ze een kilometer verderop zetten, dan is de reis er naar toe voldoende om de bijen opgewonden te laten worden. *Imkerfreund* 1992(3).

Stuifmeelhaalsters

Ondanks het feit dat bijen maar kleine hersentjes hebben, kunnen ze beslissen over wát ze zullen halen. Als je stuifmeel afneemt, zullen ze meer stuifmeel halen. Het aantal haalbijen verandert niet, ze gaan over van het halen van nectar naar het halen van pollen. Geef je ze extra opslagruimte, dan halen ze meer nectar. Daar maken wij imkers graag gebruik van.

Hoe de bijen hun stuifmeelvoorraad meten, is niet duidelijk. Wel is bekend, dat het ene volk meer stuifmeel verzamelt dan het andere. Dat is een erfelijke eigenschap. Zet je een paar haalsters uit een stuifmeel verzamelend volk in een volk met weinig stuifmeel, dan gaan ze toch aan het werk! Omgekeerd trouwens ook, een paar stuifmeelhaalsters uit een volk met weinig stuifmeel, halen helemaal geen pollen meer als ze in een volk met veel stuifmeel terecht komen. De conclusie is duidelijk: een erfelijke eigenschap wordt beïnvloed door de omgeving, in dit geval het gedrag van het andere volk.
Gleanings in Bee Culture 1992(11).

Potten

Ook in Amerika denkt men verschillend over het hergebruik van glazen potten voor honing. Een imker vertelt in *Gleanings*, dat hij er geen moeite mee heeft. De honing voor de verkoop vult hij af in nieuwe standaardpotten. Honing om weg te geven of om zelf op te eten doet hij in oude potten. 'Natuurlijk' zegt hij, 'je moet je mooie, heldere, zoete honing niet in een smoezelige, stinkende pot stoppen, maar in goed gewassen en brandschoon glaswerk'. De meeste van zijn potten waren eens gevuld met appelmoes, of - erger - augurken. Het glas van de potten geeft geen moeilijkheden. Glas is zo ondoordringend, dat één molecuul uit de lucht er 10.000 jaar over doet om door een glaswand te gaan. Geen enkele geurmolecul zal in het glas binnendringen. Dus goed schoonmaken met afwasmiddel en daarna met heet water naspoelen geeft een schone, geurvrije pot. De moeilijkheid zit hem in het deksel. Daarin zit meestal een ring van kunststof of rubber aan de binnenkant. Deze ring dient om het deksel hermetisch op de pot te krijgen. En juist dit slot neemt luchtjes op. Bij appelmoesdeksels is het voldoende om de deksel goed te wassen en te spoelen. Pas op met pansponzen, de ring kunststof is vaak zo dun, dat je hem eraf poetst. Laat ze daarna goed uiluchten. De deksels van de augurkenpotten zijn wat moeilijker. Leg ze na het wassen met de binnenkant naar boven en vul ze met een sterke soda-oplossing, een theelepel dubbelkoolzure soda (bakpoeder) per deksel. Laat dit enkele dagen staan. Roer zo nu en dan om met een schone vinger, vul eventueel wat water bij. Na 3 of 4 dagen deze operatie herhalen. Daarna spoelen, drogen en goed uit laten luchten. Het luchtje is gegaandeerd verdwenen.
Gleanings in Bee Culture 1992(12).

Poetsgedrag van bijen

Apis cerana, de oosterse honingbij en *Apis mellifera* de westerse honingbij, zijn zeer nauw aan elkaar verwant. Niet alleen uiterlijk, ook in levenswijze. Daarom kon ook de varroamijt een overstapje maken op onze bij. De westerse honingbij is nog niet 'gewend' aan de varroamijt en legt het loodje. Welke gedragsverschillen zijn er tussen de twee soorten waardoor de Indische bij wél immuun is. Bekend is dat de *Apis cerana* een ander schoonmaakgedrag heeft dan *Apis mellifera*. De oosterse bij haalt vaker de mijt van zijn lijf of van het lijf van andere bijen in het volk dan de honingbij. De varroamijt verstopt zich bij de *Apis cerana* dan ook tussen de eerste en tweede ring van het achterlijf aan de zijkant. Deze plaats wordt maar zo nu en dan gepoetst. Bij *Apis mellifera* zitten de mijten vaak op het borststuk of goed zichtbaar op het achterlijf. Dit wijst er op dat onze bijen elkaar niet goed schoonhouden en er voor de mijt geen noodzaak is zich te verstoppen. Een Chinese onderzoeker, mevrouw Peng, vond wel heel grote verschillen tussen het schoonmaakgedrag van de beide bijensoorten. Vermoedelijk reageerde de *Apis cerana* zo panisch op de mijten, omdat de opgebrachte mijten waren verzameld uit broedcellen van de westerse bij, en in een slechte reuk stonden. Een ander schoonmaakgedrag is het verwijderen van aangetast broed. Kunstmatig ingebrachte mijten in werksterbroed werden binnen vijf dagen voor 98% verwijderd door *Apis cerana*. Op mijten in darrebroed reageerden ze echter nauwelijks. *Apis mellifera* reageerde heel verschillend op de kunstmatig ingebrachte mijten. In sommige volken werd tot 70% van de mijten uit het broed verwijderd, in andere nog geen 20%. De bijen reageerden vaker als er twee mijten in een broedcel gebracht waren dan als er maar één mijt in zat. Maar bij de westerse honingbij werd ook voor een deel de aangetaste darrecellen opengemaakt. Daar de verschillen tussen bijenvolken van dit schoonmaakgedrag groot zijn, kan hierop worden geselecteerd. Het blijkt namelijk dat dit poetsgedrag erfelijk bepaald is.

American Bee Journal 1993(2).

advertentie

Buckfast Koninginnen

Veel geïmiteerd, nooit geëvenaard
Kies voor kwaliteit
Alleenvertegenwoordiger Buckfast
M. van der Zee St. Philipsland, 01677 - 2522

Koolzaad

Al 23 jaar lukt het mij zonder veel moeite om in Groningen, op het koolzaad een plaatsje te krijgen. Dat was niet zo bijzonder, want er was altijd voldoende koolzaad. De ervaring leerde, wanneer je eenmaal bij een landbouwer stond en de familie na de oogst een fles mede en wat honing gaf, dan kwam het vaak voor, als ik in april nog niet had gebeld dat de boer mij belde en zei dat het koolzaad begon te bloeien. Maar ja, je hebt goede tijden en slechte tijden en op maandag 26 april leek het er op dat ik een slechte koolzaadtijd tegemoet ging. Ik heb twee middagen door de kop van Groningen rondgereden en heb acht landbouwers gevraagd voor een plaatsje op het koolzaad. Maar helaas zonder resultaat. Bij zes van hen werden al volken geplaatst en in sommige gevallen al veel te veel. Goed, zeg ik dan, vol is vol en ik had ook beter enkele weken eerder kunnen vragen.

Bij twee landbouwers had ik een allerplezierigst gesprek. De eerste had geen koolzaad maar hij had vanwege de braakregeling 6 ha *phacelia* ingezaaid. In ons gesprek kwam de landbouwer met het voorstel om voor de kosten van het zaad een kleine vergoeding te vragen. Dit leek mij niet onredelijk en we besloten, dat ik zou proberen om een zo groot mogelijk aantal volken te zoeken via onze afdeling.

's Avonds heb ik gebeld met onze penningmeester en hem voorgesteld om weer eens gezellig met een hele groep naar de *phacelia* te reizen. De kosten per bijenvolk kunnen laag blijven, omdat we op een redelijk aantal volken dachten te komen en volgens ons was er wel redelijk belangstelling voor. Ik heb de landbouwer 's avonds nog gebeld. Hij was enthousiast, zelfs zo zeer, dat ik hem voorzichtig voorstelde om dan 's morgens met z'n allen in de schuur koffie te gaan drinken. Kortom een perfecte samenwerking!

De andere bijzonder vriendelijke landbouwer vroeg mij om contact op te willen nemen met z'n vaste imker. Dat heb ik gedaan en wat schetste mijn verbazing? Deze 'collega' wilde er niemand meer bij hebben (zes volken op ± 4 ha koolzaad).

Ik ben daarna naar huis gereden met het idee van, na 23 jaar voor mij geen koolzaad dit jaar. Ik kon de 'oale grietze' (Martinatoren) alweer zien, toen ik ineens wel 15 ha koolzaad zag bloeien en dacht, dit is mijn laatste kans. Ik trok aan 'n geweldige gong en ja hoor, een vriendelijke jonge landbouwer zei mij dat ik mijn bijenvolken wel mocht brengen. Bijna 150 kilometer gereden en vijf uren gezocht en zowaar op het laatste adres, met de stad in het zicht, mochten mijn bijen op dit grote koolzaadveld staan ...

Maar, er waren 'collega'-imkers geweest die deze landbouwer f 60,- per bijenvolk hadden geboden om daar te staan. Na overleg met die 'collega'-imkers werd door de landbouwer vastgesteld, dat de prijs f 25,- per bijenvolk moest zijn, want f 60,- vond hij ook wel iets aan de hoge kant. Aldus werd besloten en wilde ik mijn volken op 30 april brengen, dan graag eerst even afrekenen en samen een plaats zoeken. Thuisgekomen heb ik de man gebeld en gezegd dat ik op 30 april niet kwam, ook dat ik het hem niet kwalijk nam, dat hij hier geld voor kreeg, maar dat ik het mijn eigen 'collega's' **zeer kwalijk neem om met dit soort praktijken onze imker-cultuur de grond in te trappen.**

Hier wil ik niet aan meewerken! Dan maar helemaal geen honing dit jaar.

Het is fijn te weten, dat er nog veel goede imkervrienden zijn, die je bellen om te zeggen, dat er nog wel een plaatsje is en zo sta ik dan op 2 mei samen met 35 andere volken op 6 ha 'gratis' koolzaad naast fijne collega's. Bedankt!

B. Trip, Vries

Bestrijden wasmot

In dit voorjaar bleken enkele raten aangetast te zijn door de wasmot. Dus maar een behandeling met ijsazijn toegepast, dosering volgens voorschrift en de damp die er van afkwam gaf mij de zekerheid dat er geen redding voor de wasmot was. Na vier dagen de raten onderzocht en het leek er goed uit te zien. Toch verkeerden enkele raten in een dusdanige staat dat ik besloot deze maar in de zonnewassmelter te doen. Terwijl de wassmelter op temperatuur kwam zag ik, dat wasmotlarven uit de raat kwamen, die de grond onder hun voeten te heet begonnen te vinden. Al snel verstomde het gekronkel van de larven en heb toen de temperatuur van de was gemeten en deze was ca. 50°C. Het hele ritueel nog eens herhaald in de broedstoof, die voor deze gelegenheid ingesteld was op 50°C. Met een identiek resultaat. Het blijkt dus dat met warmte de wasmot net zo goed (of beter?) bestreden kan worden, met als voordeel dat we geen nare chemicaliën hoeven te gebruiken.

G.G. Wieberdink, Borne

Opmerking van de redactie

In Vietnam zetten imkers de raten in de volle zon om de wasmotlarven te verdrijven. Oude raat overleeft deze behandeling wel, maar jonge raat smelt. Zonnewarmte is dus niet een volledig alternatief voor de damp van ijsazijn.

Bijenwas aan de bakermat van de anatomie

Roel ten Klei

Jaarlijks wordt de 'imkersshop' in het Bijenhuis bezocht door veel mensen, uit alle windstreken van Nederland. Dat dit bezoekers zijn die allen een verschillend beroep uitoefenen of oefenden zal u duidelijk zijn. Zo kwam ik een aantal weken geleden in contact met de heer J. Kemperman, die bij ons wat ruwe bijenwas kwam kopen. Hij vroeg naar was met verschillende kleuren en die is bij ons te kust en te keur aanwezig dankzij uw omruil-activiteit. Nu gebeurt het niet dagelijks dat iemand speciaal naar zulke naturelwas vraagt, dus ik vroeg waar hij dat voor nodig had. De heer Kemperman vertelde dat de bijenwas gebruikt zou worden voor de restauratie van anatomische wasmodellen, die door Petrus Koning (1787-1834) vervaardigd waren en nu in het beheer zijn bij het Anatomisch Museum van de vakgroep Functionele Anatomie van de Faculteit Geneeskunst der Universiteit Utrecht. Ik herinnerde mij het schilderij 'de anatomische les', maar zou zelf niet op de gedachte komen, dat bijenwas gebruikt zou kunnen worden voor anatomische modellen. De heer Kemperman nodigde mij uit om deze unieke, waarheidsgetrouwe collectie te komen bekijken, wat ik graag deed. Ik kan mij nu voorstellen dat deze anatomische modellen van bijenwas een wezenlijke bijdrage hebben geleverd aan de ontwikkeling van de hedendaagse medische wetenschap.

Wie was Petrus Koning?

Petrus Koning werd op 13 december 1787 in Harderwijk geboren, zijn moeder was Stijntje Apeldoorn, zijn vader Jan Koning, brievenbesteller en diaken van de Groote Kerk te Harderwijk. Professor J. Bleuland (1756-1838) heeft een belangrijke rol gespeeld in het leven van Petrus Koning. Hij was van 1791 tot 1795 hoogleraar in de geneeskunde van de Hogeschool te Harderwijk. In 1795 vertrok Bleuland naar Utrecht om daar eenzelfde functie te bekleden. 'Ter oorzake van zyne eerstegemelde betrekking kwam, uit een Harderwyks huisgezin, een jongeling by hem te kennis, in wien hy grooten aanleg opmerkte, voor een vak, waartoe eene eigene handigheid wordt vereischst'. Die jongeling was Petrus Koning, die op 13-jarige leeftijd bij Prof. Bleuland in de leer kwam.

Bleuland onderwees Petrus zelf in de anatomie en bracht hem de kennis der geneeskunst bij. Petrus kon niet aan de Hogeschool studeren, omdat hij geen Latijnse School, de verplichte vooropleiding, had doorlopen. In 1815 werd Petrus Koning benoemd tot Prospector (=voorsnijder), hetgeen inhield dat hij het ontleden aan de studenten mocht demonstreren. De weinige lijken die men ter beschikking had werden aandachtig bestudeerd. Organen die men door secties verkreeg werden vaak aan de preparatencollectie toegevoegd. Afzonderlijke organen konden wel

209

Model van een pas geborene in was (foto Universiteit Utrecht)

worden geconserveerd, gehele lichamen niet. Hier kwam nu de bijzondere modelleerkunst (ceroplastiek) en de inmiddels verkregen anatomische kennis van Petrus Koning te pas. Omdat men destijds over weinig koeltechnieken beschikte moest er snel worden gewerkt. Als basismateriaal voor de modellen werd bijenwas gebruikt met een weinig terpentijn en colophonum, waardoor de was soepeler werd. Allereerst werd het ontlede lijk in klei nagebootseerd. Van het kleimodel werd een mal gemaakt, waarin gesmolten bijenwas (eventueel met kleurstof) werd gegoten. Organen werden apart gemodelleerd en aan het model vastgesmolten. Lymfvaten (in was gedompelde draden vlas) bloedvaten en aderen werden in het laatste stadium aangebracht. Koning maakte zo'n 183 anatomische modellen waarvan er voor zover bekend 49 exemplaren bewaard zijn gebleven. U ziet dat bijenwas, een zeer oude en door de eeuwen heen onveranderde grondstof, aan de basis werd gebruikt voor onze hedendaagse geneeskunst.

Uit: 'De wasmodellen van Petrus Koning', uitgegeven door het Utrechts Universiteitsmuseum.

Bijensterfte door gewasbescherming aardappelen?

ir. P. van Velde, IKC Sectie Bestuiving

De bloemen van aardappelen worden niet door bijen bezocht. In principe zouden bestrijdingsmiddelen die we in dit gewas toepassen geen negatieve invloed hebben op bijenvolken. De laatste paar jaar komen er toch signalen van bijensterfte door gebruik van gewasbeschermingsmiddelen in de aardappelteelt. Een verklaring voor dit ongewenste signaal is dat bijen wel vliegen op bloeiende onkruiden die in een gewas aardappelen of aan de rand daarvan groeien. Onkruiden zoals perzikkruid en zwarte nachtschade worden daarbij bevroren. Met name in de veenkoloniën waar door nachtvorstschade onkruid extra kansen kreeg door het open gewas zijn deze problemen gesignaleerd.

Bij een ernstige aantasting van luizen gaan bijen ook de honingdauw, die door luizen wordt afgescheiden, verzamelen.

Middelen toegelaten op aardappelen, maar giftig voor bijen zijn:

- acefaat ter bestrijding van groene perzikluiz
- azinfos-methyl ter bestrijding van coloradokever
- chloorfenvinfos ter bestrijding van coloradokever
- chloorpyrifos grondbehandeling ter bestrijding van ritnaalden
- cypermethrin ter bestrijding van de larve van coloradokever
- dimethoat tegen bladluizen
- dinoterb onkruidbestrijding eenjarige onkruiden (niet over gewas)
- DNOC na-opkomst, rijenbespuiting
- DNOC in olie, loofdoding
- esfenvaleraat, bestrijding bladluizen, coloradokever
- etrimfos (kleine verpakking) tegen coloradokever
- fosfamidon ter bestrijding van coloradokever en bladluizen
- heptenofos ter bestrijding van bladluizen
- methamidofos ter bestrijding van bladluizen
- oxamyl ter bestrijding van aardappelcysteaaltje voor het poten
- oxy-demeton-methyl ter bestrijding van virusoverbrengende bladluizen
- parathion gewasbehandeling ter bestrijding van

bladluizen en wantsen

- permethrin ter bestrijding van coloradokever
- propoxur ter bestrijding van vuilboommuis
- thiometon ter bestrijding van bladluizen
- vamidothion ter bestrijding van bladluizen.

Schimmels

Voor de bestrijding van schimmelziekten met name Phytophthora zijn de middelen niet bijengiftig. Ook herbiciden zijn in het algemeen niet bijengiftig m.u.v. dinoseb en DNOC. De problemen kunnen liggen mn bij het gebruik van insecticiden. De middelen die als grondbehandeling in het voorjaar worden toegediend zullen geen risico's inhouden, omdat de grond op dat moment bewerkt wordt en er geen bloeiende onkruiden in het perceel staan. Bijen zullen dergelijke percelen niet bevlagen.

Bespuitingen waar op mogelijke effect op bijen wel rekening gehouden moet worden

Bij consumptie- en fabrieksaardappelen wordt een bladluisbestrijding uitgevoerd als zuigschade wordt verwacht. Als norm hiervoor geldt dat 50 of meer bladluizen voorkomen per samengesteld blad. Meestal is één bespuiting afdoende. De middelen die hiervoor geadviseerd worden zijn: pirimicarb, oxy-demeton-methyl, fosfamidon, thiometon, heptenofos, acefaat, deltamethrin en esfenvaleraat. Pirimicarb en deltamethrin zijn hiervan de enige niet-bijengiftige insecticiden. Om toprol te voorkomen wordt in gebieden waar dit verschijnsel voorkomt een éénmalige bespuiting uitgevoerd met parathion of dimethoat. De vuilboommuis wordt de laatste paar jaar meer waargenomen. Propoxur heeft recent hiervoor een toelating gekregen.

Naast een bladluisbestrijding kan in enkele jaren in sommige percelen een bespuiting tegen coloradokever nodig zijn. Hiervoor wordt een pyrethroïde of chloorfenvinfos of fosfamidon geadviseerd. Alleen deltamethrin is bij deze toepassing niet bijengiftig.

In pootgoedpercelen is het voorkomen van een virusbesmetting zeer belangrijk. De virussen, met name bladrol en Yn-virus worden door bladluizen overge-

foto Guy Ackermans

bracht. Rassen die minder bontgevoelig zijn worden bij 80% opkomst en tien tot twaalf dagen later bespoten. Geadviseerde middelen zijn pirimicarb, oxydemeton-methyl, fosfamidon, thiometon, deltametrin EC en esfenvaleraat. Pirimicarb en deltamethrin zijn hiervan de enige niet bijengiftige insecticiden. Bij de bontvatbare rassen wordt vanaf opkomst wekelijks tot aan de oogst een bespuiting uitgevoerd met de combinatie van 7,5 l minerale olie met deltametrin EC of esfenvaleraat. In een perceel pootgoed moet ook enige keren geselecteerd worden om de viruszieke planten met eventueel al gevormde nieuwe knolletjes te verwijderen ter voorkoming van verdere uitbreiding van virus en het weghalen van reeds besmet plantmateriaal. Als er bladluizen voorkomen in het perceel moeten deze twee à drie dagen voor het selecteren doodgespoten worden met pirimicarb of parathion om verplaatsing van besmette luizen van besmette planten naar gezonde planten te voorkomen.

Onkruidbestrijding en loofdoding

Bij het toepassen van dinoseb zijn de onkruiden in het algemeen nog zeer klein en bloeien ze zeker nog niet. Praktisch risico op dat moment voor bijen is niet

aanwezig. Bij de loofdoding met DNOC in olie kunnen er grote onkruidplanten staan waarop de bijen kunnen vliegen. Alternatieve middelen zijn diquat, glufosinaat-ammonium of metoxuron (niet in pootgoed). Mogelijk is het risico ook minder als een gewas eerst geklapt wordt en daarna met een rijenbespuiting wordt nabehandeld.

Conclusie

In de huidige aardappelteelt worden insecticiden gebruikt, die bijensterfte kunnen veroorzaken. Zeker als in een perceel aardappelen onkruiden voorkomen is de kans hierop aanwezig. In dergelijke percelen kan met de toepassing van pirimicarb of deltamethrin in veel gevallen een afdoende bestrijding van bladluizen of coloradokever verkregen worden zonder dat de bijen daarbij risico's lopen. Bij de loofdoding op veronkruide percelen is diquat, glufosinaat-ammonium of metoxuron een alternatief.

Open-Dag Ambrosiushoeve

212 Op zaterdag 4 september is het Open Dag op de Ambrosiushoeve in Hilvarenbeek van 10.00 uur tot 16.00 uur. Op de Ambrosiushoeve wordt praktijkgericht onderzoek gedaan met honingbijen, hommels en solitaire bijen, waarbij de bestuiving door deze insecten centraal staat. U kunt op deze dag kennis nemen van de nieuwste resultaten van het onderzoek. Er wordt aan de hand van de tentoongestelde materialen gedemonstreerd hoe het onderzoek in zijn werk gaat er is een fototentoonstelling over het onderzoek ingericht.

De onderzoekers van de Ambrosiushoeve zijn aanwezig om uw vragen te beantwoorden. Onderwerpen die aan bod zullen komen zijn: het telen van honingbijen, hommels en solitaire bijen, de bijenziekten (de varroamijt), het testen van effecten van bestrijdingsmiddelen op bijen en het bestuivingsonderzoek.

Er worden onder deskundige leiding rondwandelingen gehouden door het arboretum met zijn honderden

verschillende bomen en struiken, allemaal drachtplanten voor de bijen. Ook de Vrienden van de Ambrosiushoeve zijn op deze dag aanwezig met een informatiestand en de vrienden zorgen ook voor koffie en broodjes, tegen een geringe vergoeding.

Hoe komt u bij ons?

De Ambrosiushoeve ligt tussen Tilburg en Hilvarenbeek. De A58 passeert Tilburg aan de zuidkant. Neem de afslag 'Hilvarenbeek' en volg de borden 'Beekse Bergen'. Net voordat u bij de ingang van de Beekse Bergen aankomt ziet u aan de rechterkant de ingang van de Ambrosiushoeve. Parkeren kunt u op het parkeerterrein van de Beekse Bergen.

Indiening voorstellen voor proefplan '94 'Ambrosiushoeve'

drs. A. de Ruijter, directeur Ambrosiushoeve

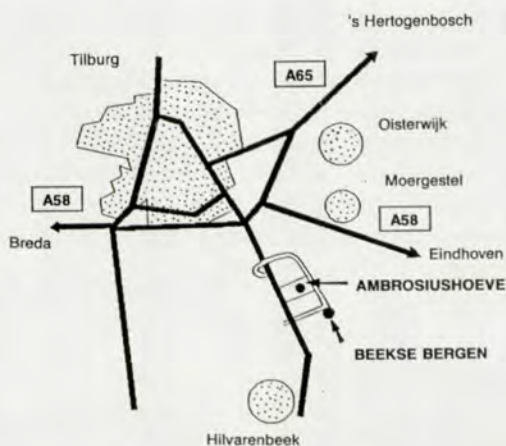
De groenteteelt, de fruitteelt en de bijenhouderij betalen structureel mee aan het onderzoek op de Ambrosiushoeve. Jaarlijks wordt door het bestuur van de Ambrosiushoeve een proefplan vastgesteld.

Suggesties vanuit de praktijk voor nieuw onderzoek zijn steeds van harte welkom. Ideeën voor nieuw onderzoek moeten wel passen binnen de taakstelling van de Ambrosiushoeve. Dat wil zeggen dat nieuwe projecten praktijkgericht dienen te zijn en dat ze moeten passen binnen de volgende vier thema's:

1. De teelt van honingbijen en andere bestuivende insecten (solitaire bijen en hommels).
2. Ziekten en parasieten van bestuivende insecten.
3. Effecten van gewasbeschermingsmiddelen op bestuivende insecten.
4. Bestuivingsonderzoek.

Om er voor te zorgen dat de beperkte onderzoekscapaciteit zo goed mogelijk wordt benut en dat de beste ideeën het eerst aan bod komen, is het indienen van onderzoeksvorstellen als volgt gestructureerd.

Suggesties kunt U insturen naar de eigen vaktechnische organisatie (NFO (Nederlandse Fruitteelt Organisatie), NTS (Nederlandse Tuinbouw Studieclub) of imkervereniging), of naar de afdelingen fruitteelt of groenteteelt van het Landbouwschap. Na een eerste beoordeling, worden de ideeën die voor de sector belangrijk worden geacht, ingebracht in het bestuur van de Ambrosiushoeve. Vóór 1 augustus dienen de voorstellen binnen te zijn bij het bestuur van de Ambrosiushoeve. De sectoren groenteteelt, fruitteelt en bijenhouderij hebben eigen vertegenwoordigers in

het bestuur van de Ambrosiushoeve. In september wordt door het bestuur een eerste conceptproefplan opgesteld. Na terugkoppeling met de verschillende organisaties wordt in de novembervergadering van het bestuur van de Ambrosiushoeve dan het definitieve onderzoeksplan voor het komende jaar vastgesteld. Onderzoeksvorstellen vanuit andere sectoren dan de genoemde, zullen veelal gefinancierd dienen te worden op basis van projectfinanciering door de meest belanghebbende. Ook voor projectmatig gefinancierde projecten geldt dat het onderwerp moet passen binnen de taakstelling van de Ambrosiushoeve.

Keuring op radioactiviteit van heidehoning oogst 1993

J.D. Kerkvliet, Keuringsdienst van Waren, Amsterdam

Zoals u weet mag de verkoop van Nederlandse heidehoning door de imker, zowel aan huis, in winkels als op markten, alleen geschieden indien de hoeveelheid radioactief cesium (cesium 134+137) lager is dan 600 Becquerel per kilogram (Regeling normen radioactiviteit van cesium in eet- en drinkwaren in de Warenwet). Teneinde aan de wettelijke maatregelen te voldoen, dient de imker, voor de heidehoning die hij ter verkoop (of ter keuring) op een bijenmarkt aanbiedt, in het bezit te zijn van een analyserapport waarin het gehalte aan cesium 134+137 vermeld staat. Ook dit jaar is het weer mogelijk uw heidehoning te laten onderzoeken. Aan deze meting zijn geen kosten verbonden, behalve uiteraard de portokosten die u maakt bij het verzenden van de honing. De verenigingen adviseren de imkers dringend van deze unieke gelegenheid gebruik te maken en de heidehoning preventief te laten onderzoeken. Alleen dan kan de goede naam van Nederlandse honing gewaarborgd blijven.

Om een analyserapport te verkrijgen doet u het volgende:

- U neemt een representatief monster van de geslingerde heidehoning oogst 1993, van 450 gram in een pot met goed sluitend deksel.
- Op deze pot plakt u een etiket met, duidelijk leesbaar, de volgende gegevens: uw naam, adres, postcode, woonplaats, telefoonnummer, oogstdatum, en locatie en naam heideveld (liefst zo nauwkeurig mogelijk).
- U stuurt deze pot, goed verpakt tegen breukschade, naar het volgende adres: Keuring Heidehoning, p/a secretariaat VBBN, Grintweg 273, 6704 AP Wageningen.

We hebben dit jaar gekozen voor twee keuringsdata: 7 september en 1 oktober 1993. Imkers die hun honing willen aanbieden op de markt in Eerbeek (of andere markten eind september) worden verzocht vóór 7 september in te zenden, uw inzendingen zullen met voorrang behandeld worden. Inzendingen die ons na 1 oktober bereiken kunnen niet meer in behandeling worden genomen. Ongeveer 21 dagen na de genoemde data ontvangt u het analyserapport (certificaat).

Laten we met z'n allen borg staan voor een produkt dat aan alle voorschriften voldoet.

Attentie: een monster van 450 gram is absoluut noodzakelijk.

Proefbijenstand 'De Hondsrug', Buckfastteeltcombinatie

213

Na jarenlange samenwerking en hulp aan elkaar hebben wij besloten tot het oprichten van een gezamenlijke proefbijenstand.

Wij, dat zijn H. Dijkema, R. Jonker en B. Pranger.

Ons doel: het selecteren en in stand houden van goed Buckfastmateriaal.

Voorlichting: door cursussen en open dagen imkers vertrouwd te maken met Buckfastbijen, koninginnteelt en Kl.

Verkoop: wij bieden alles aan, vanaf larven tot geïnsemineerde koninginnen in drieramers.

Service: telers kunnen hun eigen moeren laten insemineren. In de Staatsbossen van Gieter onderhouden wij een bevruchtungsstation.

Bij ons staat kwaliteit en betrouwbaarheid voorop. Daarom willen wij dit jaar op onze standen minstens tachtig raszuiver gepaarde Buckfastmoeren van een aantal bekende Buckfastlijnen in onze volken hebben en daarnaast een aantal nieuwe combinaties testen. Daarmee voldoen wij ruimschoots aan de eisen die zowel de Duitse als de Nederlandse

Buckfastverenigingen stellen aan een proefbijenstand. Eén van ons, H. Dijkema, is sinds 1992 door de Duitse Buckfastvereniging erkend als vermeerderaar; dit houdt in dat zijn materiaal door onafhankelijke derden is getest. Wij streven ernaar dat ons materiaal niet alleen door onszelf maar ook door anderen wordt beproefd.

Wilt u meer informatie en/of een programmaboekje aanvragen, dan is ons adres: Proefbijenstand 'De Hondsrug', Eexterweg 9, 9468 TG Annen. Tel. 05922-1826, fax 05922-2462.

Ab Kuypers, nieuw redactielid

De heer Ab Kuypers komt de redactie van Bijen versterken. Hiermee is de opvolging van Otto de Kat geregeld. In tegenstelling tot Otto de Kat zal Ab Kuypers geen vaste rubriek verzorgen. Zoals reeds eerder in Bijen vermeld wil de redactie meer aandacht besteden aan regionale activiteiten (in heden én verleden) die van algemeen belang kunnen zijn. Ab Kuypers is de coördinator van dit project. Elke lezer van Bijen die denkt dat er in zijn of haar omgeving een interessante activiteit plaats vindt of heeft plaatsgevonden kan contact opnemen met Ab Kuypers, redactie Bijen, Postbus 198, 6720 AD Bennekom.

214

Ab Kuypers is geboren en getogen Vlaardinger (1946) maar alweer twintig jaar geworteld in de vette zeekele en eindeloze ruimte van Flevoland. Vijftien jaar geleden is hij verslaafd geraakt aan de honingbij na een imker-opvoeding door Bert van der Laan. Als parttime huisman (gewezen chemisch analist) heeft hij aardig wat tijd om als algemeen bestuurslid en enig redacteur van het clubblad 'Bijpraten' 'tussendoor' werk te doen voor zijn 'bijencluppie' Oost-Flevoland. Bij het imkeren, gemiddeld met acht volken, staat de verzorging van en omgang met de bijen voorop, waarbij hij probeert de grootst denkbare eenvoud na te streven. Bij het reizen met de bijen worden de stadsgrenzen van Lelystad nauwelijks overschreden: zolang er even buiten Lelystad nog jaarlijks een perceeltje koolzaad wordt ingezaaid zal dat wel zo blijven.

Robinia's voor Ambrosiushoeve

Frans Janssen

Op 14 april jl. kon de heer A. de Ruijter, directeur van de Ambrosiushoeve, een honderdtal Robinia's in ontvangst nemen, die door bemiddeling van het bestuur van de 'Vrienden van Ambrosiushoeve' gratis beschikbaar waren gesteld door de 'Stichting Robinia'.

Bas Gouda, bestuurslid van 'De Vrienden' plant met assistentie van Aad de Ruijter een tweejarig exemplaar van de variëteit 'Sjaiky'. (foto Frans Janssen)

Het plantmateriaal is geteeld uit wortelstek afkomstig uit Hongarije en omvat vijf soorten één- en tweejarige kaarsrechte boompjes, waaronder de fraaie, laat-bloeiende rose variëteit 'Rozaszin'. De boompjes zijn vakkundig door tuinchef Janus Verhoeven en zijn medewerkers geplant in twee rijen achter de oude hoeve en vormen een interessante aanwinst voor het drachtplantenarboretum. Gezien de grote waarde van de Robinia als mogelijke vervanger van tropisch hardhout kan de Ambrosiushoeve in haar voorbeeld-functie belangrijk bijdragen aan de promotie van deze boomsoort, niet in de laatste plaats als drachtplant!

'Wetenswaardevol' met Wubbo Okkels

Roel ten Klei

Onder de naam 'Wetenswaardevol met Wubbo Okkels' gaat de TROS een serie uitzenden over verschillende onderwerpen.

Op 6 september a.s. om 17.30 uur zal er op TV2 een uitzending aan insecten gewijd worden. De opnamen hiervoor zijn gemaakt in het Bijenhuis Wageningen. Het belooft een interessante uitzending te worden.

ABTB

ANI

LLTB

NCB

VBBN

Bedrijfsraad

Resistentie tegen varroamijt

Op zaterdag 23 januari j.l. vond de landelijke Koninginneteeltdag plaats. Het verslag van deze dag, van de hand van Joop Beetsma wordt opgenomen in een volgend nummer van Bijen. In dit nummer wél de voordracht die Willem Jan Boot, van de vakgroep Entomologie, LUW hield tijdens deze drukbezochte dag. De voordracht was getiteld 'Mogelijkheden voor resistentie van de honingbij tegen de varroamijt'.

Inleiding

Chemische bestrijding van de varroamijt in bijenvolken is goed mogelijk, maar we moeten rekening houden met residuen in was en honing en de mogelijkheid dat de mijt resistent wordt voor het bestrijdingsmiddel. Om die redenen zoeken we naar alternatieven, zoals betere biotechnische methoden en op langere termijn varroa-tolerante of varroa-resistente bijen.

De deelnemers van deze dag zullen uiteenlopende ideeën hebben over welke kenmerken de ideale bij zou moeten hebben, maar zodra het gaat over tolerantie of resistentie tegen de varroamijt, dan zijn we het gauw eens. Willen we op dit laatste gebied iets bereiken, dan zullen we het samen moeten doen. De vraag is echter, wat moeten we gaan doen?

Selectie van volken op varroamijt-resistentie

1. Selecteren zonder te weten op welke factoren de resistentie berust.

Kulincevic en Rinderer zijn uitgegaan van volken die overgebleven waren na een massale sterfte van bijenvolken in Joegoslavië. Binnen deze populatie proberen zij de meest varroa-tolerante volken te selecteren. Het is echter heel moeilijk om een goed selectie-criterium te vinden dat bovendien eenvoudig en snel te bepalen is. Eigenlijk zou je de populatieontwikkeling van zowel de varroamijten als de honingbijen gedurende langere tijd nauwkeurig moeten volgen om te kunnen beslissen welke volken je selecteert en welke niet.

2. Selecteren op aparte factoren die bijdragen tot de resistentie.

Ondertussen is al veel over de biologie van de varroamijt en de relaties tussen mijten en bijen bekend. Dit maakt het mogelijk om te selecteren op factoren waarvan we een negatief effect verwachten op de populatieontwikkeling van de mijten. Hierdoor kan relatief snel bepaald worden of een bijenvolk de gewenste eigenschap bezit en daardoor in meer of mindere mate varroamijt-tolerant zal zijn. Op dit moment zijn de volgende resistentiefactoren bekend:

a. Het verwijderen en beschadigen van de mijten die zich op de bijen bevinden door de bijen. Dit poetsgedrag is sterk ontwikkeld bij *Apis cerana* (oosterse honingbij) en komt in mindere mate voor bij *Apis mellifera*. In principe zou dit een belangrijke factor kunnen zijn, maar eigenlijk hebben we nog geen idee hoe groot het effect op de varroamijtpopulatie kan zijn.

De schattingen van Peng et al. voor *Apis cerana* liggen waarschijnlijk veel te hoog, zoals blijkt uit eigen onderzoek aan *Apis cerana* en *Apis mellifera*.

b. De periode waarin de varroamijten werksterbroedcellen binnendringen bedraagt ca. 1 dag en bij darrebroedcellen ca. 2 dagen. Verschillen in de aantrekkelijke periode van broedcellen zijn van belang, want hoe langer deze periode, des te sneller zullen de mijten de bijen verlaten om zich in de broedcellen voort te planten. Op dit moment zijn er nog geen aanwijzingen dat er voldoende grote verschillen in deze aantrekkelijke periode tussen volken voorkomen om een wezenlijke bijdrage te kunnen leveren aan het bereiken van varroa-tolerantie.

c. Aan het opruimen van besmet broed door *Apis cerana* en *Apis mellifera* wordt door Drescher en medewerkers veel waarde gehecht als resistentiekenmerk. Ook hier geldt hetzelfde als voor het poetsgedrag; we weten niet hoe groot het effect van het opruimen van besmet broed op de varroamijtpopulatie kan zijn.

d. Bij *Apis cerana* en bij de geafrikaniseerde bij komt het voor dat varroamijten werksterbroedcellen binnendringen zonder zich voort te planten. Waarom dit zo is, is niet bekend. Waarschijnlijk heeft deze eigenschap grote gevolgen voor de populatieontwikkeling van de mijten, omdat in deze gevallen de voortplanting beperkt is tot het darrebroed, dat alleen gedurende een beperkte periode in voldoende aantallen aanwezig is.

e. De kortere duur van het gesloten broed stadium lijkt eveneens een belangrijke resistentiefactor. Volgens Büchler geeft een verkorting van dit stadium met 1 uur 8-9% minder mijten aan het einde van het seizoen. Selectie op een verkort gesloten broed stadium kan snel uitgevoerd worden. Zo berekende Harbo dat wanneer hij van zijn bijenstand 10% van de volken met de kortste duur van het gesloten broed stadium selecteerde, dat hij in een generatie een verkorting van 5 uren zou kunnen bereiken.

Duurzaamheid van eventuele resistentie

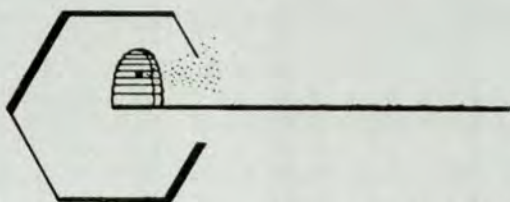
In principe zou elke resistentie weer door de varroamijt doorbroken kunnen worden. Er is echter een goede kans op een duurzame resistentie. Wanneer bijen een sterk ontwikkeld poetsgedrag of opruimgedrag bezitten is het waarschijnlijk moeilijk voor de mijten om hieraan te ontkomen. Verschillen in aantrekkelijkheid van broedcellen lijkt het minst duurzaam, wanneer dit resistentie op zou leveren, omdat je verwacht dat aantrekkelijkheid van broedcellen uiteindelijk bepaald zal worden door hun geschiktheid voor de mijten om zich daarin voort te planten. Dit geldt voor de eigenschap dat mijten zich niet in de werkstercellen van *Apis cerana* en de geafrikaniseerde bij voortplanten, maar deze resistentie lijkt zeer duurzaam omdat deze eigenschap al zeer lang voorkomt bij *Apis cerana*. Ook lijkt een resistentie op basis van een verkorte duur van het gesloten broed stadium stabiel, omdat de mijt hierop alleen zou kunnen reageren door ook

haar eigen ontwikkelingsduur te verkorten. Er bestaat echter al heel lang een sterke selectiedruk op een verkorte ontwikkelingsduur van de mijt, omdat deze meer nakomelingen oplevert. Dit betekent dat de ontwikkelingsduur van de mijt waarschijnlijk tegen een moeilijk te passeren ondergrens aan ligt.

Conclusie

Selectie biedt goede mogelijkheden, vooral omdat we niet hoeven te streven naar een volledige resistentie tegen de varroamijt om toch zonder acariciden te kunnen imkeren. Momenteel wordt al druk gewerkt aan het ontwerpen van eenvoudigere biotechnische bestrijdingsmethoden. Naarmate we varroa-tolerantere bijen hebben kunnen we de biotechnische methode steeds verder vereenvoudigen, omdat dan een minder groot bestrijdingseffect toereikend is.

216

Bond van bijenhouders van de NCB

Plaatsing van bijenvolken op de Stabrechtse heide

Vergunning moeten worden aangevraagd door de verenigingssecretaris, vóór 15 juli 1993. Later ontvangen aanvragen worden niet in behandeling genomen. Bij de aanvraag dienen de volgende gegevens doorgegeven te worden: naam vereniging/aanvrager (bij voorkeur per vereniging). Naam, adres secretaris/penningmeester, postcode, woonplaats en telefoonnummer en aantal te plaatsen volken. Een vergunning kost f 10,- voor één volk, f 20,- voor twee volken en f 25,- voor drie volken of meer. Dit bedrag kan contant betaald worden bij Staatsbosbeheer regio Peel en Maas, Postbus 103, 6040 AL Roermond of overgemaakt worden op Postbanknummer 37.05.680. Het bedrag met opgave van bovengevraagde gegevens sturen naar: Staatsbosbeheer, De Plaetse 71, 5592 TX Heeze. Als het aantal aanmeldingen te groot is ten opzichte van de bloeiende heide, zal er gekort worden op het aantal aan te voeren volken.

Van de bestuurstaafel

J. Beekman, secretaris

De bondsvergadering vond plaats op 6 mei 1993. De volgende onderwerpen zijn aan de orde geweest:

Nabespreking Algemene Vergadering 3 april 1993:

- Bij toezending van de notulen van de Algemene

Vergadering zal tevens een antwoordformulier verzonden worden met de vraag of de verenigingen in de toekomst de Eucharistieviering voorafgaand aan de Algemene Vergadering willen handhaven.

- In de volgende bondsbestuursvergadering zal als agendapunt worden opgevoerd, 'Eén Imkersbond in Nederland?' naar aanleiding van de vraag over dit onderwerp in de Algemene Vergadering.

- Ook zal worden besproken het betalen van bestuivingsgelden door de veilingen en de verdeling van deze gelden over de in aanmerking komende verenigingen.

Betalen contributie 1994

Voorgesteld is om de verenigingen de ledenlijsten in te laten sturen voor 1 februari, waarna toezending acceptgirokaart volgt voor het te betalen bedrag. Het bedrag moet voor 1 april voldaan zijn. Indien men in gebreke blijft stoppen alle bondsactiviteiten inclusief toezending maandblad 'Bijen'.

Ledenadministratie nieuwe opzet

Met het nieuwe systeem wordt momenteel proefgedraaid wat de nodige problemen oplevert. Het secretariaat streeft er na om een en ander voor de aangesloten verenigingen zo soepel mogelijk te laten verlopen. Indien er vertraging in het toezenden van het maandblad ontstaat dan graag via uw secretaris een bericht zodat we het blad kunnen nazenden.

Nabespreking federatievergadering

Het verslag van deze vergadering is doorgenomen, met als hoofdpunt de kosten van imkerscursussen. De drie z.g. Zuidelijke Bonden volgen deze kosten nauwlettend, zodat ze niet de pan uit rijzen en er op tijd ingegrepen kan worden.

Evaluatie vergadering redactie 'Bijen' met de bondsbesturen d.d. 21 april 1993

De boeken van de financiële administratie van Bijen en de Bedrijfsraad zijn door de voorzitters van de Bonden (met uitzondering van de ANI) gecontroleerd en op een paar schoonheidsfoutjes na, in orde bevonden. De planning i.v.m. de te plaatsen artikelen in 'Bijen' is met de redactie besproken inclusief wat de globale inhoud van deze artikelen is.

Vakantie en openingstijden Honingzemerij Het Zuiden

Wegens vakantie zal de winkel gesloten zijn van maandag 26 juli t/m 13 augustus. Daar na het afscheid van de heer van Gennip niet meer in de functie van winkelchef voorzien zal worden, zijn wij genoodzaakt de openingstijden stringenter te hanteren. De winkel is het gehele jaar open op maandag t/m vrijdag van 13.00 tot 16.00 uur. Gelieve hiermee rekening te houden. Wij vertrouwen er op dat u hiervoor begrip heeft en danken u reeds voor uw welwillende medewerking.

Verslag landelijke Drachtplantencommissie

Door de leden van deze commissie zal voor 1 juni a.s. worden opgegeven welke activiteit op het gebied van drachtverbetering zij denken in het seizoen 1993/1994 te zullen starten. De Bond van Bijenhouders NCB zal in een vergadering op 17 mei 1993 haar standpunt bepalen ten aanzien van de activiteiten van de commissie.

Studiedag 1993

Het verslag van de studiedagcommissie is kritisch doorgenomen en enkele kanttekeningen zijn geplaatst bij de geplande activiteiten.

Bijenteeltbedrijfswedstrijd

De heer Weyenborg, commissielid Bijenteeltbedrijfswedstrijd, heeft het reglement en de richtlijnen nader bekeken en zal t.z.t. met wat aanpassingen komen. De verenigingskampioenen en de secretarissen van de verenigingen waar deze kampioenen thuis horen krijgen bericht, hoe te handelen i.v.m. het Bondskampioenschap bedrijfswedstrijd.

Afscheid medewerkers

Honingzemerij 'Het Zuiden'

Na een dienstverband van bijna veertig jaar zal de heer A. van Gennip, onze winkelchef, per 31 juli a.s. gebruik maken van de gelegenheid tot vervroegd uittreden. Op verzoek van de heer van Gennip zal dit afscheid in besloten kring gevierd worden. Zijn taak als winkelchef zal door het kantoorpersoneel worden overgenomen.

Directeur drs. J. Sweere zal na een dienstverband van ruim 31 jaar per 31 augustus gebruik maken van de gelegenheid tot vervroegd uittreden. Op vrijdag 27 augustus van 16.00 tot 17.30 uur is er tijdens een receptie in restaurant 'Molenwijk', Molenwijk 2, 5282 SH Boxtel, telefoon 04116-72302, gelegenheid om afscheid te nemen van drs J. Sweere en kennis te maken met zijn opvolger, ing. A. v.d. Wildenberg

Openingstijden

VBBN-secretariaat tijdens de zomervakantie

Het secretariaat van de VBBN is gedurende de maand juli te bereiken op:
maandag van 08.30 - 13.00 uur
dinsdag t/m vrijdag van 08.30 - 17.00 uur
vrijdag van 08.30 - 12.00 uur.
Van 15 augustus t/m 8 september is het secretariaat alleen te bereiken tijdens de ochtenduren.

Uit de PC van de voorzitter**Dick Vunderink**

Het afscheid van de bank is achter de rug en ik wens iedereen zo'n afscheid toe. Een heerlijk aandenken aan een prima activiteitsleven. Nu de non-activiteitsperiode en wat is het toch wonderlijk dat we activiteit kennelijk steeds aan geld verbinden. Ik ben zeker niet van plan op m'n lauweren te gaan rusten en toch heet het een non-activiteit. Net zo gek als wanneer we het vrijwilligerswerk minder serieus nemen omdat het niet betaald wordt. Alsof vrijwilligerswerk vrijblijvend is. Dat maakt dat je vrijwilligers minder gemakkelijk aanspreekt op hun verantwoordelijkheden, want ... het is immers vrijwilligerswerk. Ik vind dat onzin. **Werk is werk** en ik wil door u aangesproken worden op mijn vrijwilligerswerk voor de VBBN en ik zal dat ook anderen doen. Dit werk is even serieus omdat je daarover afspraken hebt gemaakt, omdat je dingen op je neemt; dat heeft niets met betaling te maken.

Zo hebben wij als HB een aantal vrijwilligers in het zonnetje gezet voor het werk dat zij deden: de Hoofdbestuursleden 'oude stijl' die door de wijziging van de bestuursstructuur hun functie zagen vervallen. We hebben ze bedankt voor hun schakelfunctie en we hebben hen gevraagd waar het HB 'nieuwe stijl' het functioneren van de groepsbesturen nog kan bevorderen. In dezelfde bijeenkomst hebben wij de Structuurcommissie bedankt voor het prima werk dat zij leverden. Eigenlijk hebben zij bevestigd wat ik boven beweerde over vrijwilligerswerk. Zij hebben het serieus en professioneel aangepakt alsof het hun job was en die aanpak was voor hen vanzelfsprekend. Jammer dat we voorzitter Henk Wubboldts moesten missen wegens het overlijden van zijn moeder. Want zijn aandeel in het geheel was groot. Zij ontvingen als waardering het boek 'De smaak van honing' om na gedane arbeid lekker te kunnen genieten.

Ik heb al eerder eens gezegd dat ik onder de indruk ben van het vele voortreffelijke werk dat in de VBBN gebeurt, belangeloos en vanzelfsprekend. Maar ook al dat belangeloze werk brengt kosten met zich mee. Reis- en vergaderkosten op z'n minst. Naar verhouding in een grotere bond zelfs meer omdat er meer mensen zijn die wat kunnen en willen doen. Het is van vitaal belang dat dergelijke kosten gemaakt kunnen worden. Dergelijke kosten moeten uit de contributie bestreden worden. En mag ik het daar nog een keer over hebben?

Het is een 'goed' gebruik het Hoofdbestuur regelmatig aan te spreken op de hoogte van onze contributie. Het bezwaar kan zich richten tegen het bedrag zelf of tegen de manier waarop ermee wordt omgegaan. Bij het laatste valt het mij op dat op de Algemene Vergadering geen enkele vraag is gesteld over het financieel beheer. Dat heeft kennelijk vertrouwen. Ik wil dat vertrouwen nog verder onderbouwen. Ik heb laatst voor een brief aan een subvereniging eens op een rijtje gezet hoe het zit met onze contributieverhogingen. We hebben twee soorten verhogingen gehad, namelijk verhogingen die een speciale bestemming hebben. Dat was in 1987/88 f 5,- voor de Ambrosiushoeve en dat was in 1991 f 1,- voor het Jubileumfonds. De VBBN profiteert hiervan dus niet voor de jaarrekening. De andere verhogingen hebben wel betrekking op de jaarlijkse exploitatie. Nu blijkt dat er in 1985 een verhoging was van f 1,- en acht jaar later in 1993 een van f 5,-. Dat betekent dat onze contributie in de afgelopen acht jaar gemiddeld met f 0,66 is gestegen en dat lijkt toch niet op een roekeloos financieel beheer. Misschien moet het ons zelfs ongerust maken of er wel voldoende activiteiten worden verricht als de kosten zo gering oplopen. Ik hoop dat we dit gegeven ook eens meenemen als de contributie aan de orde is.

In de HB-vergadering van mei is het toegezegde financieel schema voor de activiteiten van de groepsbesturen vastgesteld en heet van de naald besproken met de leden van het oude HB tijdens het afscheidsceremonieel. Het wordt aan de groepen ter beschikking gesteld zonder dat zij de besteding behoeven te verantwoorden. Het uitgangspunt is een vast bedrag en een variabel bedrag gebaseerd op het ledental per groep. Als HB willen wij nu sterk op de lijn gaan zitten dat wij niet willen treden in de verantwoordelijkheden van de groepsbesturen onder de stelregel 'wat des groeps is, wordt door de groep gedaan'. Voorbeeldje: Uitreiken van een speld wordt voortaan door het groepsbestuur gedaan, niet meer door het HB. We hebben het profiel opgesteld voor een lid van de Selectiecommissie voor bestuursleden en een profiel voor een penningmeester. U ziet het in Bijen.

In het kader van de Bedrijfsraad was er een gesprek met de Gezondheidsdienst voor Dieren. Aanleiding was uiteraard de financiële situatie omdat ook die Dienst gekort wordt. Het was een constructief gesprek waarin het de Dienst duidelijk werd dat de imkerbonden al vrij veel zelf doen op gebied van voorlichting, preventie en diagnose. Op basis van onze overzichten van onze kosten zal men zich verder beraden. En nu ga ik weer slingeren.

Na een lange winter te hebben uitgezien naar de eerste lentedag is overleden

REYER BLOM

imker te Hoogland.
Wij verliezen in hem een uiterst vindingrijk en behulpzaam imker. Zijn zorg voor het hem toevertrouwde was voorbeeldig.

Bestuur en leden
VBBN subvereniging Eemkwartier

Geheel onverwacht overleed op 19 maart op de leeftijd van 62 jaar onze imkercollega

HANS MINNIGH

Hans was een enthousiast imker.

Onze deelneming gaat uit naar zijn vrouw en kinderen.

Bestuur en leden
VBBN subvereniging Gorssel

Op 21 april 1993 overleed op 69-jarige leeftijd onze imkervriend

MARTIEN NENDIJK

Hij was een vriendelijke rustige man, die zolang zijn gezondheid dat toeliet trouw alle activiteiten van onze vereniging bijwoonde. Ook heeft hij jaren aan de bedrijfswedstrijden deelgenomen. Wij wensen zijn vrouw, dochter, schoonzoon en kleinkinderen veel sterkte toe.

Bestuur en leden
NCB afdeling St. Ambrosius Mill e.o.

Op 25 april jl. overleed op 52-jarige leeftijd

JOHANNES JAN VAN OMMEREN

oud-voorzitter van onze vereniging.

Onze deelneming gaat uit naar zijn vrouw en kinderen, die wij veel sterkte toewensen in deze moeilijke periode.

Bestuur en leden
VBBN subvereniging De Immenhof, Veenendaal